

Izhaja vsaki četrtek
in velja s poštnino vred
in v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 70 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjižaru Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 30 k.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Štv. 40.

V Mariboru 1. oktobra 1868.

Tečaj II.

Interpelacija ali vprašanje,

ktero so stavili slovenski poslanci 19. kimovca do vladinega zastopnika v deželnem zboru v Gradcu.

Slovencev, katerih blizo poldrug milijon nepretrgoma prebiva v deželah in oblastnjah Štajarskega, Koroškega, Krajnskega, Goriškega, Istrije in Trsta, — živi v prvič imenovani deželi — na Štajarskem namreč više 400.000 duš, ki so z mnogoštevilnejšimi nemškimi prebivavci te dežele v jedno državno jednoto združeni z Slovenci pa drugih imenovanih dežel tako, da se jih povsodi prijemajo.

V deželi štajarskih Slovencev živijo tudi nemški prebivavci, pa le samotarno in komaj jeden odstotek vsega prebivavstva; na dalje živi in sicer naj več po mestih in trgih okoli pet odstotkov takih Slovencev, ki svoj materni jezik razumejo in govorijo, ga vendar vsled nemških šol, ki so bile in so še, ne znajo niti brati niti pisati in toraj samo nemške Slovanom večidel malo prijazne časnike berejo in so po tem takem veči del svojemu narodu odtujeni. Ostali del naroda tedaj 94 odstotkov je čisto slovenski in samo slovenski jezik govori.

Vkljub temu pa se je nadlegovala in se še nadleguje slovenska mladina kmečkih srenj v ljudskih šolah nasproti vsemu pametnemu razumenju izrejevanja in na veliko škodo izobraženju z nemškim ji tujim jezikom in to brez vsega namenjenega vspeha, ker ta mladina nima zunaj šole dejanske vaje v tujem jeziku.

V srednjih in višjih šolah se na Slovence in njihov jezik popolnoma nič ne gleda. Če se tudi tukaj slovenskemu jeziku privoši svoboden prostor, ali če se tudi kot zapovedan predmet vpelje v srednje šole, tako je ta naredba vendar le vkanljiva, dokler slovenski jezik v uradih nima veljave.

Slovenec se mora v srednjih in višjih šolah naj prej svoje narodnosti iznebiti, ako hoče do više omike priti.

Te zavode zapušča in se ni naučil spoznavati svoj narod, njegovo pravo zgodovino in svoj materni jezik, ter stopivši, kot uradnik, odvetnik, biležnik ali zdravnik v javno življenje postane večkrat nasprotnik svojega ljudstva in veljave njegovega jezika boje se, da bi ga učenje slovnice svojega maternega jezika v privajenem lagodnem življenju ne motilo.

V uradu v nižjih in višjih stopnjah, po vseh odvetniških in biležniških pisarnicah gospoduje z redkimi izjemami še zmirom tuji nemški jezik. Zapisniki z slovenskimi strankami se spisujejo v nemškem jeziku, vsi pozivi, odloke in razsodbe se izdajajo narodu v tujem jemu nerazumljivem jeziku.

Slovenskih vlog pri uradnih ne vidijo radi in jih večidel v nemškem jeziku rešujejo.

Vsak košček ravnopravnosti v uradu si mora Slovenec od uradnice priboriti. Celo slovensko spisan krsten list ali samo v slovenskem pravopisu pisano lastno ime še celo v vladikovinskem imeniku naletava pri nižjih in višjih uradnih na težave in dela dotičniku neprijetne sitnosti.

Uradniki jezika nezmožni so bili v slovenske, znajoči pa jezik v nemške kraje prestavljeni ali tam puščeni. Ali zna kdo slovenski jezik tudi pisati, nikogar niso vprašali, naj se ga nauči nikomur niso zapovedali.

Sodnjiska opravila, celo taka, ki jih ima preiskovavni sodnik, so še zdaj v rokah nemških slovenskega jezika po-

polnoma nezmožnih uradnikov, ki razpravljajo z tožnikom in tožencem, z obdolžencem in pričo ne brez velike nevarnosti za pravno sigurnost z posredovanjem kakenga dninarja ali pisarnika ali celo uradnega služabnika.

Ta odnarodovana po večem številu odvetnikov in biležnikov podpirana birokracija, ktere jedina zasluga je ta, da narodov jezik govore ga soperno pači in kviri ter lastno nezmožnost jeziku naklada se veže z delom meščanov, ki je narodu odvren, kedar gre za to, da bi pri volitvah ali v mestih ali deželnih okrajih narodnega kandidata pobežila.

Z pomočijo teh dveh delavnih moči, kateri domačega slovtva in drugih narodnih naprav nič ne podpirate, nasproti pa narod pri vsaki priliki kolikor mogoče za se rabite, se protinaroden živelj vriva z vsemi sredstvi v srenjska, okrajna zastopništva, v deželni zbor, tam ima prvo besedo in razsodno o narodnih in duševnih potrebah naroda, z svojimi vplivom izvabi umetno narejene nezdrave želje iz njega, da bi je soper porabila kot podporo za nenarodne predloge in sporočila.

Narodnjak je povsodi nazaj potisnen, odstavljan, celo preganjan. Jegov jezik je porinen v vasi in tudi tam ga tujstvo zatira tako, da se ne more razviti. Tujstvo, ki nima za ljudstvo niti razumljenja niti srca, ima oblast.

Neznatna manjšina zavira notrajno narodovo moč, na ktero se stavljajo neprenesljive tirjatve, zavira dušno razvijanje, ki ji le na narodni podlagi — v lastnem jeziku — mogoče in ki je prvi pogoj gmotnega blagostanja. Ogromna večina, jedro ljudstva, je namesto čvrstega in zdravega narodnega življenja obsojena na pohabljenost in potrtost duševno življenje.

Telo narodovo je razkosano in v tem razkosanju brez moči. Narodovi zastopniki delajo v šest različnih deželnih zborih osamljeni in v ti osamljenosti oslavljeni.

V štajarskem deželnem odboru Slovenski narod ni zastopan, akoravno ga je dve petini vseh deželnih prebivavcev. Tukaj v visokem deželnem zboru so med 63 poslanci samo z 8 narodnimi poslanci zastopani in v naj ugodnejšem slučaju bi mogli samo z 12 poslanci zastopani biti.

Kako se je v tem deželnem zboru dozda na narodno, duševno in gmotno dobro Slovencev gledalo, to je visoki vladi tako znano.

Ker se je pokazalo pomanjkanje razumenja in dobre volje, ker državne pripomoči popolnoma pogrešamo, izginolo je skoraj upanje, da bi se to stanje današnjih razmer izboljšalo.

V enakih in sem ter tje še hujših razmerah so naši sorodnjaki v ostalih imenovanih deželah.

Naj toraj visoka vlada razumeti blagovoli, ako se zdravi del ljudstva upira vsemu kar v nevarnost stavi in slabi njegovo narodstvo in dobro, ako se ustavlja oni nenaravni in nravnost podirajoči sistemi tujčevanja, ki ude jedne in iste narodne družine, meščane in kmete, celo posamezne ude v srenji in rodbini razdvaja in v razprtijo stavlja, ako svoje rešenje vidi samo v zjedinenju naroda v jedno državo — narodno celoto z narodno upravo; da se to spoznanje vedno bolj širi in v tisku, v očitnih slovenskih taborih razglašča, spoznanje, ki je določno izrečeno v prošnji predloženi ministerstvu Šmerlingovemu že 1. 1861 od 20.000 Slovencev podpisani, ktero živo zastopajo vsi domoljubi.

Visoka vlada bode, znajoča prav ceniti zaklade, ki so v razvitiju narodnosti za državo samo založeni, tim bolj z dobrohotnostjo želje slovenskega naroda, ktere smo v dežel-nem zboru tudi mi izrekli, zaslišati blagovolila, ker se popolna dejanska izvršitev na naj višem mestu pripoznanega načela narodne ravnopravnosti pri dosedajnih razmerah naroda ko-maj izpeljati da; kajti tako zjedinjenje bi pomenilo pridobitev in pospeh mednarodnega miru, in bilo bi naj boljši pripomoček nektare Avstriji sovražne namerjatve neškodljive storiti.

Da se za sedaj uresniči narodna ravnopravnost na obla-stjih naših volivcev, si dovoljujemo c. k. vladinemu zastopniku z spoštovanjem staviti

vprašanje:

Kaj misli visoka vlada storiti, da se dejansko uresniči narodna ravnopravnost vsoli in uradnji na slovenskem obla-stiju dežele; in ali bi bila vlado vzlasti volja, zaukazati urad-nikom in javno poverjenim pismosostavljavcem, da se naučijo v določenem obroku, če nočejo iz službo izpuščeni biti — in ali je vlado volja, v slovenske sodnije nemudoma postaviti uradnike, ki so jezika zmožni.

V Gradcu 18. kimovca 1868.

Dr. Jožef Vošnjak. M. Herman. Dr. M. Prelog.
A. Lenček. J. Lipold.

Govor *)

poslanca H e r m a n a v deželnem zboru štajarskem proti adresi.

Po tem kar smo ravnokar slišali in kakor pripoveduje adresa, bili bi svobodni, prav svobodni in srečni. Temu na-sproti drugega ne rečem kakor: Čim glasneje se svoboda obeta, tem bolj se proti njej greši. Jaz si bom dovolil, go-spoda moja, pokazati Vam reči od celo nasprotne strani.

V avstrijski državi biva mnogo ljudstev. Ko so se raz-lične dežele in ljudstva zaporedoma vladarski rodovini habs-burški podvrгла, niso tega storila brez pogojev in pogodeb, ktere so zdaj njihove deželne pravice; tako so si zavarovali svoje individualitete in lastni život; vsa slava, vse blagosta-nje, vse spominke stavbe, vse rodoljubje z njegovimi velikimi čini, vsi sijajni spomini spadajo v avtonomno dobo teh de-žel, in Avstrija je pri taki deželni zvezi — adresa bi rekla: pri taki „smeli državni snovi“ — srečno premagala naj več nevihte in nevarnosti. Te dežele in ljudstva in tedaj tudi država sama je jela pešati, ko je hotel vse pod eno odejo spraviti absolutizem, ki je vsegdar centralisator in v nobeni stroki človeške delavnosti ne trpi samostojnosti.

Centralizem in jegova slaboglasna sistema sta bila dr-žavo tako ob nič dela in vse človeško delovanje tako usta-vila, da bo treba naj večega prizadevanja, združenja in pri-bliževanja, predno bomo mirno uživali dobre omike in usta-vnih pravic.

Nepreklicljiva oktobrska diploma priznava na zgo-dovinskem pravu stoječo individualiteto posameznih kronovin in dežel, jim daje naj širšo avtonomijo in stavi poročstvo za varnost in moč državino le v one pravne naprave, ktere ena-komerno odgovarjajo zgodovinskemu pravu in djanskim raz-ličnostim med posameznimi kronovinami in deželami, kakor tudi tirjatvam njihne nerazlušljive čvrste zveze. Gospoda moja to bi bila ona „smela državna snov“, na katero kaže adresa.

To oktobersko diplomu, ki je precej natanko izrekala, kako bi morala biti Avstrija kot država osnovana, dela je ob moč centralizajoča, vsiljena, nepremenljiva februarska ustava, ktera je deželno avtonomijo skrčila in strogo deželne zadeve prepustila razsodbi državnega zbora, čegar po umetnih volilnih redih stvorjena nemška večina ni poznala potreb drugih narodov in jim ravno nasprotno ravnala.

Veliko veselje je bilo tedaj, kakor zdaj zaradi decem-berske ustave med nemško svojbino (coterie), ki je krmilo v roke dobila in čez žalost in proteste drugih narodov ravno tako brezozirno in neusmiljeno na dnevni red prestopala, ka-kor zdaj. Kakor zdaj decemberska ustava, tako je bila te-daj februarska ustava rešiteljica in sreča, in le z mezincem se je dotaknoti, bilo je toliko kakor razpad Avstrije, kakor zaničevanje postave. Tudi takrat je bilo „gorje zmaganim“ in silama se je ustava izvrševala kakor zdaj; tudi februarsko ustavo so hoteli oživotvoriti z zaporji, s časnikarstvom, ktero

so stiskali, s silo, z razpuščenimi deželnimi zbori in posadnim stanjem, kakor zdaj hočejo oživotvoriti liberalno ero, in skla-davec pred stoječe adrese je podpiran od deželnega zbora takrat ogersko državno pravo ravno tako zanikoval ter kot ničlo in neveljavno izrekal, kakor zanikava dandanes česko državno pravo. Ravno to nam daje upanje, da bo sklada-vec nekdanj tudi še priznal česko pravo.

Gospod poročevalec je govoril o strohnelem državnem pravu českem; jaz si bom dovolil pokazati Vam samo en izgled: Gospoda moja, za dobro pravo Augustenburžana ste, dasiravno ima Nemčija že več knjezov kakor celi svet (smeh), preiskavali stare arhive in nabirali adrese; dobro državno pravo česko pa Vam je strohnelo!

Gospoda moja, takrat ste tudi dualizem imenovali smelo državno snov, kakor imenujete dandanes federalizem. Toliko časa je vpila advokatovsko- birokratična ustavna stranka v državnem zboru: „Avstrija smo mi“, dokler so jej Magjari v lase skočili; ona se je udala češ: „Ako ne moremo go-spodariti po vsej Avstriji, gospodujmo vsaj v eni polovici!“ To je pa, se je vpilo, le pomirje z Ogorsko, le z Ogorsko.

Za očetom nemogočnega februarskega patenta pa je pri-šel mož, ki si je zapisal na svojo zastavo pomirje z vsemi narodi, ki je pot odprl do porazumljenja in prepustil pomirje z Ogorsko ravnopravni sodbi drugih narodov.

Gospoda moja, zastonj je bilo, da je bil septemberski manifest zaradi svojih nravnih načel splošno pomirljiv (ugo-varjanje), da je manifest zaupanje v Avstrijo na novo vzbudil, da ga je velika večina avstrijskih narodov zadovoljna spre-jela (Živo ugovarjanje) Da! (Smeš.)

Zastonj je bilo, da je bilo Belkredijevo ministerstvo preblago, da bi bilo s tiskom preganjalo februariste, in da je za njegovih časov imel tisk dejansko naj več svobodo; zastonj, da si je Belkredijevo ministerstvo pošteno prizade-valo državno gospodarstvo v red spraviti, davke znižati in da je bilo državnim upnikom pravično celo med vojsko, ktero je od svojih sprednikov podedovalo; zastonj, da je hotelo kači birokraciji glavo streti in ljudstva z avtonomijo blago-nosno osrečiti; zastonj, da je naj strastnejše adrese februar-skih deželnih zborov presvitlemu cesarju predložilo.

Gosp. Beust pa naj krotkejših, naj bolj opravičenih in najbolj loyalnih (postavnih) adres federalističnih deželnih zborov cesarju ni predložil, ampak je deželne zbore razpu-stil — zastonj! Prijatelji ustave, ktera se je bila ustavila (sistovala), ministerstvu niso mogli nikdar odpustiti, da jih je razkropilo in ob gospodarstvo delo. In na vse pretege so začeli ti nasprotniki pomirjenja z vsemi ljudstvi zvoniti plat zvona s tem razkazajoči, da mora v Avstriji le njihova vo-lja veljati in da jim je Avstrija in njihovo gospodovanje ne-ločljivo zvezano. Še zdaj se niso tako imenovani liberalci tega strahu znebili, kakor smo denes videli, in ne bi bil liberelec, kdor bi ne vrgel vsaj en kamen na to ministerstvo, kakor bi tudi on ne bil liberelec, kdor bi crkvene oblasti in crkvenih oblastnikov ne grdil; kdor bi tega ne storil, ne bil bi liberalen kulturovec, ne korakal bi pred civilizacijo in liberelec bi vendar vsakdo rad bil. (Nemir.)

Da bi javno mnenje na se natvezli, da bi kot liberalci veljali in pred civilizacijo koračili, skopali so versko vprašanje iz tal in uničili konkordat ter vpeljati civilni zakon je bil začetek in neovrgljiv dokaz svobodomiselnosti.

Po Kraljevem Gradcu, kamor nas je peljala nesrečna politika nemška, ki nas je stala vsako leto 30 milijonov, iz-pehali so Avstrijo iz Nemčije in avstrijski narodi, ki se bogmu zaradi tega niso mogli pritoževati, menili so, da se bo en krat tudi že v Avstriji razvedrilo in da se bo konečno pri-čela in vtrdila avstrijska politika, politika vseh in za vs narode. Le prehitro se je pokazalo, da je bilo to upanj prazno. Dobili smo državnika tujca — žalibože nam do-hajajo naši državniki zmerom le po istem vetru — državniki ki Avstrije ni poznal. Temu je veljalo izgubo poravnati, i stare vplive sopeť pridobiti; zatoraj je morala priti zvez s Francijo, različne poskušnje v južni Nemčiji, zatoraj se j bilo treba z Ogorsko tudi pod kupom pobotati, državo raz-polovičiti, zapadno polovico centralizovati, na videz liberal-zovati, germanizovati in antikondordatovati (smeh), da bi tak mogli državo očiščeno od slavizma v liberalnem svitu Nen-čiji ponuditi — tako se bo godilo, g. m. (smeh) — tis Nemčiji, v ktero zdaj čez okno lezemo, ko so nas bili č-duri izpahnoli (smeh).

Avstrijski Slovani bi imeli pri tem početju častno nalog

*) Govora smo si dovolili povzeti iz „Slovenskega Naroda.“

Visoka vlada bode, znajoča prav ceniti zaklade, ki so v razvitiju narodnosti za državo samo založeni, tim bolj z dobrohotnostjo želje slovenskega naroda, ktere smo v dežel-nem zboru tudi mi izrekli, zaslišati blagovolila, ker se popolna dejanska izvršitev na naj višem mestu pripoznanega načela narodne ravnopravnosti pri dosedajnih razmerah naroda ko-maj izpeljati da; kajti tako zjedinenje bi pomenilo pridobitev in pospeh mednarodnega miru, in bilo bi naj boljši pripomoček nektare Avstriji sovražne namerjatve neškodljive storiti.

Da se za sedaj uresniči narodna ravnopravnost na obla-stjih naših volivcev, si dovoljujemo c. k. vladinemu zastopniku z spoštovanjem staviti

vprašanje:

Kaj misli visoka vlada storiti, da se dejansko uresniči narodna ravnopravnost vsoli in uradnji na slovenskem obla-stiju dežele; in ali bi bila vlado vzlasti volja, zaukazati urad-nikom in javno poverjenim pismosostavljavcem, da se naučijo v določenem obroku, če nočejo iz službo izpuščeni biti — in ali je vlado volja, v slovenske sodnije nemudoma postaviti uradnike, ki so jezika zmožni.

V Gradcu 18. kimovca 1868.

Dr. Jožef Vošnjak. M. Herman. Dr. M. Prelog.
A. Lenček. J. Lipold.

Govor *)

poslanca H e r m a n a v deželnem zboru štajarskem
proti adresi.

Po tem kar smo ravnokar slišali in kakor pripoveduje adresa, bili bi svobodni, prav svobodni in srečni. Temu na-sproti drugega ne rečem kakor: Čim glasneje se svoboda obeta, tem bolj se proti njej greši. Jaz si bom dovolil, go-spoda moja, pokazati Vam reči od celo nasprotne strani.

V avstrijski državi biva mnogo ljudstev. Ko so se raz-lične dežele in ljudstva zaporedoma vladarski rodovini habs-burški podvrгла, niso tega storila brez pogojev in pogodeb, ktere so zdaj njihove deželne pravice; tako so si zavarovali svoje individualitete in lastni život; vsa slava, vse blagosta-nje, vse spominke stavbe, vse rodoljubje z njegovimi velikimi čini, vsi sijajni spomini spadajo v avtonomno dobo teh de-žel, in Avstrija je pri taki deželni zvezi — adresa bi rekla: pri taki „smeli državni snovi“ — srečno premagala naj več nevihte in nevarnosti. Te dežele in ljudstva in tedaj tudi država sama je jela pešati, ko je hotel vse pod eno odejo spraviti absolutizem, ki je vsegdar centralisator in v nobeni stroki človeške delavnosti ne trpi samostojnosti.

Centralizem in jegova slaboglasna sistema sta bila dr-žavo tako ob nič dela in vse človeško delovanje tako usta-vila, da bo treba naj večega prizadevanja, združenja in pri-bliževanja, predno bomo mirno uživali dobrote omike in usta-vnih pravic.

Nepreklicljiva oktobrska diploma priznava na zgo-dovinskem pravu stoječo individualiteto posameznih kronovin in dežel, jim daje naj širšo avtonomijo in stavi poročstvo za varnost in moč državino le v one pravne naprave, ktere ena-komerno odgovarjajo zgodovinskemu pravu in djanskim raz-ličnostim med posameznimi kronovinami in deželami, kakor tudi tirjatvam njihne nerazlučljive čvrste zveze. Gospoda moja to bi bila ona „smela državna snov“, na katero kaže adresa.

To oktobersko diplomu, ki je precej natanko izrekala, kako bi morala biti Avstrija kot država osnovana, dela je ob moč centralizajoča, vsiljena, nepremenljiva februarska ustava, ktera je deželno avtonomijo skrčila in strogo deželne zadeve prepustila razsodbi državnega zbora, čegar po umetnih volilnih redih stvorjena nemška večina ni poznala potreb drugih narodov in jim ravno nasprotno ravnala.

Veliko veselje je bilo tedaj, kakor zdaj zaradi decem-berske ustave med nemško svojbino (coterie), ki je krmilo v roke dobila in čez žalost in proteste drugih narodov ravno tako brezozirno in neusmiljeno na dnevni red prestopala, ka-kor zdaj. Kakor zdaj decemberska ustava, tako je bila te-daj februarska ustava rešiteljica in sreča, in le z mezincem se je dotaknoti, bilo je toliko kakor razpad Avstrije, kakor zaničevanje postave. Tudi takrat je bilo „gorje zmaganim“ in silama se je ustava izvrševala kakor zdaj; tudi februarsko ustavo so hoteli oživotvoriti z zaporji, s časnikarstvom, ktero

so stiskali, s silo, z razpuščenimi deželnimi zbori in posadnim stanjem, kakor zdaj hočejo oživotvoriti liberalno ero, in skla-davec pred stoječe adrese je podpiran od deželnega zbora takrat ogersko državno pravo ravno tako zanikoval ter kot ničlo in neveljavno izrekal, kakor zanikava dandanes česko državno pravo. Ravno to nam daje upanje, da bo sklada-vec nekda tudi še priznal česko pravo.

Gospod poročevalec je govoril o strohnelem državnem pravu českem; jaz si bom dovolil pokazati Vam samo en izgled: Gospoda moja, za dobro pravo Augustenburžana ste, dasiravno ima Nemčija že več knjezov kakor celi svet (smeh), preiskavali stare arhive in nabirali adrese; dobro državno pravo česko pa Vam je strohnelo!

Gospoda moja, takrat ste tudi dualizem imenovali smelo državno snov, kakor imenujete dandanes federalizem. Toliko časa je vpila advokatovsko- birokratična ustavna stranka v državnem zboru: „Avstrija smo mi“, dokler so jej Magjari v lase skočili; ona se je udala češ: „Ako ne moremo go-spodariti po vsej Avstriji, gospodujmo vsaj v eni polovici!“ To je pa, se je vpilo, le pomirje z Ogorsko, le z Ogorsko.

Za očetom nemogočnega februarskega patenta pa je pri-šel mož, ki si je zapisal na svojo zastavo pomirje z vsemi narodi, ki je pot odprl do porazumljenja in prepustil pomirje z Ogorsko ravnopravni sodbi drugih narodov.

Gospoda moja, zastonj je bilo, da je bil septemberski manifest zaradi svojih nravnih načel splošno pomirljiv (ugo-varjanje), da je manifest zaupanje v Avstrijo na novo vzbudil, da ga je velika večina avstrijskih narodov zadovoljna spre-jela (Živo ugovarjanje) Da! (Smeš.)

Zastonj je bilo, da je bilo Belkredijevo ministerstvo preblago, da bi bilo s tiskom preganjalo februariste, in da je za njegovih časov imel tisk dejansko naj več svobodo; zastonj, da si je Belkredijevo ministerstvo pošteno prizade-valo državno gospodarstvo v red spraviti, davke znižati in da je bilo državnim upnikom pravično celo med vojsko, ktero je od svojih sprednikov podedovalo; zastonj, da je hotelo kači birokraciji glavo streti in ljudstva z avtonomijo blago-nosno osrečiti; zastonj, da je naj strastnejše adrese februar-skih deželnih zborov presvitlemu cesarju predložilo.

Gosp. Beust pa naj krotkejših, naj bolj opravičenih in najbolj loyalnih (postavnih) adres federalističnih deželnih zborov cesarju ni predložil, ampak je deželne zbore razpu-stil — zastonj! Prijatelji ustave, ktera se je bila ustavila (sistovala), ministerstvu niso mogli nikdar odpustiti, da jih je razkropilo in ob gospodarstvo delo. In na vse pretege so začeli ti nasprotniki pomirjenja z vsemi ljudstvi zvoniti plat zvona s tem razkazajoči, da mora v Avstriji le njihova vo-lja veljati in da jim je Avstrija in njihovo gospodovanje ne-ločljivo zvezano. Še zdaj se niso tako imenovani liberalci tega strahu znebili, kakor smo denes videli, in ne bi bil liberelec, kdor bi ne vrgel vsaj en kamen na to ministerstvo, kakor bi tudi on ne bil liberelec, kdor bi crkvene oblasti in crkvenih oblastnikov ne grdil; kdor bi tega ne storil, ne bil bi liberalen kulturovec, ne korakal bi pred civilizacijo in liberelec bi vendar vsakdo rad bil. (Nemir).

Da bi javno mnenje na se natvezli, da bi kot liberalci veljali in pred civilizacijo koračili, skopali so versko vprašanje iz tal in uničili konkordat ter vpeljati civilni zakon je bil začetek in neovrgljiv dokaz svobodomiselnosti.

Po Kraljevem Gradcu, kamor nas je peljala nesrečna politika nemška, ki nas je stala vsako leto 30 milijonov, iz-pehali so Avstrijo iz Nemčije in avstrijski narodi, ki se bogmu zaradi tega niso mogli pritoževati, menili so, da se bo en krat tudi že v Avstriji razvedrilo in da se bo konečno pri-čela in vtrdila avstrijska politika, politika vseh in za vs narode. Le prehitro se je pokazalo, da je bilo to upanj prazno. Dobili smo državnika tujca — žalibože nam do-hajajo naši državniki zmerom le po istem vetru — državniki ki Avstrije ni poznal. Temu je veljalo izgubo poravnati, i stare vplive sopeť pridobiti; zatoraj je morala priti zvez s Francijo, različne poskušnje v južni Nemčiji, zatoraj se j bilo treba z Ogorsko tudi pod kupom pobotati, državo raz-polovičiti, zapadno polovico centralizovati, na videz liberal-zovati, germanizovati in antikondordatovati (smeh), da bi tak mogli državo očiščeno od slavizma v liberalnem svitu Nen-čiji ponuditi — tako se bo godilo, g. m. (smeh) — tis Nemčiji, v ktero zdaj čez okno lezemo, ko so nas bili č-duri izpahnoli (smeh).

Avstrijski Slovani bi imeli pri tem početju častno nalog

*) Govora smo si dovolili povzeti iz „Slovenskega Naroda.“

Nemčiji na čast, ali raje bi rekel Nemčiji v veliko sramoto in kletev, svoje kosti na nemška bojišča polagati.

Pametni možje pravijo, da te politike v Avstriji ne bo prej konec, predno ne doživimo, da se bomo drug drugega čez okna metali ali še kaj hujega.

Kar se ni dalo kriviti, to so razlomili in Slovanom se je skazala posebna beustovska ljubav, morali so na steno, nemška in magjarska stranka pa je pomagala. Deželni zborom so vado nastavljali, jih strahovali, razpuščali, k umetnim volilnim redom so priprigli neslišano vladino siljenje (presijo), ljudski voditelji so morali iz dežele, ljudski uradniki in učitelji so prišli ob službe, zvesto Hrvaško so predali, stvarjale so se umetne večine, in tako se je — na levi in desni ljudstva v obraz zasmehovaje — v divjem direndaju proti pravi ljudski večini in volji podilo v državni zbor, ki ni imel nikakoršne pravne podlage več, ker so bili februaristi priznavši ogersko ustavo sami zapustili februarško ustavo, katero jim je toliko rabila za agitacije.

Priznanje ogerske ustave ni podrlo samo osnovno postavo o državnem zastopu, ampak tudi deželna ustanovila (statute) in tudi naš deželni zbor je brez postavne podlage (ugovor, klici: odstopiti). Državni zbor je postal ustavodejen zbor (konstituante), a ni imel zato nikakoršnega postavnega mandata; državni zbor in vse, kar je on stvoril nima postavne veljave, vse to je le parlamentarno vsiljeno: državni zbor nima nikakoršne postavne zveze s preteklostjo, kakor to, da so sopet februaristi v njem sedeli. (Ugovor.) V državnem zboru ni bil zastopan česko-moravski narod; ustanovil se je bil izvanredni državni zbor, v katerega je narod česko-moravski vstopiti hotel, da bi roko v pomirje ponudil; v tako imenovani ustavni državni zbor so ga bili sicer povabili, a ne da bi se posvetoval o podlagah, na katerih naj bi stalo avstrijsko pravo; ne, te podlage je ministerski rešpekt 4. februarja s kratka vsilil, pokorščine so hoteli ne svetov.

Pokorščino so tirjali v državnem zboru ne svetov. Kdor je temu vgovarjal, kdor je hotel s protestom iti v državni zbor, tega so zavrnoli; umetno storjeni večini dežel. zbora českega in moravskega ste brez pravne podlage; ko je drž. zbor brez Čehov razsojeval o českem državnem pravu in o Česki, grešil je proti ustavnemu načelu: Nil de nobis. Nič o nas. Upor česki ni nepostaven.

Nemesto da bi se bil pogajal s centralisti in federalisti, ki so želeli državno enoto, in si tako pridobil zaveznikov tikraj Litve, pričel je g. Beust enostransko dogovore z Ogri, ki so ga rabili na svojo korist, in da bi se mu nespametno, prehiteno ter nedržavniško pomirje potrdilo, sklical je zbor ljudskih zastopnikov, ki so nosili samo ime ljudskih zastopnikov, ki so si bili pa ravnotako malo svesti svoje dolžnosti ohraniti Avstrijo kakor g. Beust, ki so se odrekli pravici, da sme njihov glas ravno toliko veljati kakor ogerski, ki so privolili, da so se naše javne zadeve na dvoje razdelile in so sprejeli prisiljeno stanje in javno pogodbo, ktera je dala Ogrom ves hasek, nam vso škodo.

Gospoda moja, o politični strani te pogodbe in o razcepljenju države v dva kosa ne govorim, nasledki se bodo že sami kazali; pritožujemo se pa zaradi lehkomyiselnosti, s katero je državni zbor naše narodno-gospodarske interese predal preslabemu dvalističnemu gospodarstvu, pritožujemo se o finančni pogodbi, ktero bomo morali mi plačati z državnim bankrotom, povečanimi davki in deficitom. Če premislimo, kako bogato je ogerska z zemljišči obdarovana, koliko menj davkov plačuje, kako hitro se zdaj prevaža, moramo sprevidei, da se naše kmetijstvo z ogerskim ne more meriti, da mora toraj naš kmet priti na nič.

In za vsa ta bremena, g. m., za raztrganje državno smo dobili civilni zakon, emancipacijo židov in lečno jed skrpanih osnovnih postav doktrinarne vrednosti, abstraktne, raztegljive stavke kakor n. pr. „Pred postavo so vsi enaki“ — „Uradnijs so vsem odprte“. — „Lastninsko, hišno pravo, osebna svoboda, pismena tajnost se ne sme skruniti“ — samo pravice, ki so nam nekoliko že v drugih postavah zagotovljene, nekoliko pa se v vsaki količnjak pošteno državi same ob sebi umejo. (Smeh.)

Mi smo dobili pravico prošnje podajati, a dejansko le za one, ki hočejo slavo peti novi eri, jenim stvoriteljem in podpornikom; mi smo dobili tiskovno svobodo, ki pa dejansko le za nemško-centralistične zabavljive časnike velja, kateri prav po živinsko proti Slovanom divjajo. (Živahno vgovarjanje in sikanje.)

Dobili smo pravico zborovati, vendar se federalisti te pravice ne smejo posluževati; dobili smo porotne sodbe na papirju, postavo o odgovornosti ministrov — sedanje ministerstvo pa naj federalistom še tako nevsmljeno na prste stopa, nemška stranka ga ne bo nikdar zatožila — ločilo se je pravosodje od uprave, a brez znamenite koristi za ljudstvo, ker je ostal stari birokratični red; dobili smo organizacijo brez dovoljenja deželnega zbora in jaz trdim, da morebiti še pri nobeni poprejšnjih organizacij ni protekcija, nepotizem in narodna strast toliko moči imela, kakor pri zadnji. (Nemir na levi, na desni klici: Prav dobro.) Dobili smo ustavo, ktera zapadno polovico države sopet izroča slaboglasni centralizaciji; ustavo, ki zahteva, da bi se kronovine in dežele s svojimi pravicami in tradicijami pogubile v vsiljeni državni snovi, ustavo, ki je suhoparen prepis onega izvirnika, ki je na domačih tleh pokazal svojo puhlost. Naše deželne zadeve, uprava, pravosodje, bogočastje in poduk centralizuje se na Dunaju, kamor se staka vsa popačenost (klici: To je preveč, dolg nemir).

Gospoda moja, izmed nemške večine držav. zbora smo dobili nemško ministerstvo strogo po pravilih svoje stranke urejeno — kaj iz tega izvira, je očevidno.

Dobili smo §. 19. državnih osnovnih postav — da se ga Bog usmili! Dvajset let sem se v Avstriji nihče več ne drzne ravnopravnosti vseh narodov v teoriji zametovati; ali dejansko je vse ostalo, kakor je bilo. Vse tožbe, vse prošnje, vse pritožbe se razgube po zamolkih prostorih upravnih. — Kdo pazi, da bi se narodna ravnopravnost izvrševala. Morebiti tisti, katerim je ravnopravnost potrebna? Ne! Oni, ki sami trde, da so jeni nasprotniki; a tudi naj bolje postave ne koristijo, če uradniki naj niži in naj viši ne spoštujejo in ne ljubijo naroda, za katerega so postave. Z paragrafom 19. le opoziciji usta maše, in srditeje kakor le kedaj se kaže staro germanizajoče divjanje samo da v ustavni obliki in ako si pregledamo vse, kar smo naj novejši čas doživeli, zdi se nam, kakor da bi se naravnost na to delalo, da bi se vse Slovanstvo pokončalo. (Nemir.) Še zmerom gospoduje tujstvo v šolah, in Slovenec se tu svojemu narodu izneveruje, da ga potem morejo rabiti proti lastnemu rodu (nemir, ugovor); še zmerom gospoduje tujstvo po uradih, dasiravni bi ne trebalo drugega nego ministerskega ukaza, da bi uradniki uradovali v jeziku tistega naroda, čegar kruh jedo; in s pomočjo raznarodene birokracije se sili tujstvo v srenjo, v okrajni zastop, v deželni zbor in tu svojo sodbo dela o slovenskem narodu, narodnjaka pa povsodi v kot stavijo. Ljudski jezik so spehali, da je ostal samo še po vaseh, kjer se ne more razvijati, in ravnopraven je le še slovenski goldinar, s katerim se davek plačuje. Gospoda moja, tujec je pri nas vsemogočen, v svoji lastni hiši je Slovenec le hlapec, a tujec njegov gospod. Narodovo truplo je razkosano, osamljeni si prizadevajo narodni poslanci v posameznih deželnih zborih, v tej osamljenosti pa so brez moči.

Gospoda moja, više deželne oblasti, kakor je videti slabo umevajo slovenski narod in nas narodnih poslancev tu tudi nočete razumeti. (Smeh.) Zastonj je, da tu sedimo; v tem deželnem zboru ne bomo Slovenski poslanci nikdar nič dosegli. Vsled nemškega liberalizma so Slovenci brez zastopnika v dež. odborn, dasiravno jih je 2/5 vseh dežel. prebivalcev.

Gospoda moja, temu zlu se ne pride popred v okom, predno se Slovenci ne ločijo od Vas in se ne združijo vsi v eno celoto. Da, ločiti se morajo in potem združiti v eno narodno in politično individualiteto. (Dolg smeh.)

Vsaka reč le nekoliko časa trpi. Deželni zbor bo potem vspešneje deloval; prepri in ovajevanje bo nehalo, uprava pa lažja in ceneja. Taka preuredba je živa potreba za Slovence kakor za Nemce; dokler se nam ne prizna naša narodna individualiteta, dokler nimamo odločene svoje dežele, kar nam bo individualnost varovalo, dokler ne obvelja naš jezik, dokler smo brez narodne uprave, ktera bo prirojeno krepost ljudsko razvijala, toliko časa je za nas ravnopravnost prazna pena. (Klici: za nas!) Da, za nas!

Pričeta liberalna sistema narodne ravnopravnosti ne more dati, niti jej je ravnopravnost po volji, ker je ona nasprotna načelom te sisteme, ktera tirjajo izključljivo nadvlado enega plemena! ta sistema ne more narodom miru in sloge niti dati niti ju hoteti. Sloga, ki stoji na enaki pravici za vse, bila bi konec te sisteme, ktera se mora le z onimi sredstvi obdržati, ktera so jo mogoča storila, s razdvojenjem in silo.

Sedanja liberalna sistema ne more državi olajšati težkih bremen: ona potrebuje stoječe vojske, da ž njo kroti

nezadovoljne narode (nemir, oho), ona se ne more birokracijam odpovedati, birokracija je jena naj krepkejša podpora zlasti v slovanskih deželah.

Sedanja liberalna sistema ne more trpeti svobodnega tiska, ako noče sama sebi jamo kopati; ona ne more dovoliti avtonomije, kajti avtonomija in centralizacija ste si podobni kakor noč in dan. Gospoda moja, vladajoča sistema je toliko kakor: zankazovati in služiti; prvo ni liberalno, drugo svobodo izključuje. Liberalna sistema, kakoršna zdaj vlada, je pokazala, da je goljufiva, vso svojo svobodo mora sama uničiti. Le resnično omikani, npravni, domoljubni možje naj bi vladati smeli. „Po njihovem sadu jih bote spoznali.“ Ozrite se okolo sebe, g. m. Povsodi upor, povsodi strupena nezadovoljnost, povsodi razdraženost — samo nasledki žaljene pravice. Na drugi strani sila in žuganje, kakor da bi bila ljudstva samo zaradi sedanje ustave na svetu. Povsodi se povzdigujejo značaji, katerih ne moremo boljše pristevati; boljši in blageji morajo odstopati in molčati in demoralizacija napreduje. Čutila za vladajočo hišo so se ohladila, vera v Avstrijo je zbežala, ljudstva sama pa propadajo bolj in bolj v siromaščino, ker jim je odvzeta edina npravna zaslomba, vera na pravičnost svoje vlade.

Veča in večja bojazen se mora lotevati vsakega avstrijskega domoljuba videčega tako počenjanje; poprašuje se: Ali ni nikogar več, ki bi se postavil na narodno pedlago?

Gospoda moja, mi se obračamo od vsega, kar nam je pridobila nova era, za nas nima ustava in parlamentarično ministerstvo nikakoršne pravne veljave (oho, živi ugovori), mi se obračamo od liberalizma obstoječega v frazah, od liberalizma doktrinarnega, kateri bistvo in poročstvo svobode išče v ustavnih papirjih in osnovnih pravicah; mi se obračamo od liberalizma, ki se je rodil iz narodnega zatiranja in ščuvanja, in se samo s temi sredstvi tudi obdržati more.

Avstrije ne more vrediti samo politična svoboda, naj bi se še tako obilna pripoznala; naj prvo se mora zadovoljiti narodnim željam in tirjavam. Tega je pa pričakovati le v federalistično vrejeni državi. Avstrijske razmere so take, da stoji politična svoboda v drugi, narodna svoboda v prvi vrsti (živo ugovarjanje). Gospoda moja, avstrijskim narodom je ljubši vladin absolutizem nego kterega drugega naroda; Slovan noče le fizično životariti, kakor živina, nego se hoče tudi politično in narodno razvijati, in gotovo niso prenapete tirjave slovanskih narodov, katerih večno prošnje je v svetovni zgovini zapisano; samo to tirjajo, kar drugi narodi že dolgo imajo in uživajo.

Gospoda moja, vsaktera centralizujoča poskušnja bo nezadovoljnost v državi množila, in narode v tuja naročja gonila. Avstrija se more vrediti le na podlagi starih deželnih pravic po skupnem delovanju med deželnimi zbori in krono. Vse obotavljanje, gospoda moja, je brezuspešno; preštejte sami sebe in preštejte druge. Vlada in narodi se prizadevajo in potrošajo svoje naj bolje moči v mejusobni borbi, preštejte se in čem bolj slovanski živeli odivate, tem teže postaja stanje Nemcev, in kakor ste **Vi** nekdaj klicali: Vrnimo se, pobotajmo se z Ogri, tako kličemo zdaj **mi**: Vrnite se, pobotajte se s Čehi, pobotajte se z vsemi narodi!

Govor

posl. dr. V ošnjaka v dež. zboru štajarskem proti adresi.

Dva preudarka me silita, da se izrekam soper adreso in ta dva preudarka bom jasno in okrito razložil. Kot dober Avstrijan nikakor ne morem malomarno gledati, kako se s trmoglavo politiko ene stranke naša nekdaj tako mogočna Avstrija gotovemu pogubljenju vedno bliže in bliže tira. (Živo ugovarjanje.) Kot Slovan ne morem in ne smem molčati nasproti nadvladnim prizadevanjem Nemcev in Magjarov, kateri na podlogi enostranske in s protestom od strani Slovanov, težavno zlepljene ustave protijo slovanski element tukaj in tam uničiti.

Osnovne in medverske postave so deli decemberske ustave, iste ustave, ki se je rodila iz tako imenovanega posilnega stanja, ki je pripravilo Avstrijo ob edinost, ob ime, ki jo je razpolovilo, našo polovico z bremenom preobložila in na podlagi enostranskega volilnega reda umetno parlamentarno večino nasproti pravi večini narodov ustvarila (Živo ugovarjanje). Decemberska ustava je soper ena tistih poskušanj, kakoršnih smo že več doživeli, izgojena ne ozirajoč se na zgodovinski razvoj Avstrije, ne ozirajoč se na lastnot jenega sestavljenja iz bistveno različnih zgodovin-

sko narodnih elementov. Oktoberska diploma je bila dala avstrijskim narodom naj lepša upanja; mrklo zatiranje Bachovega absolutizma ni moglo udušiti isker svobodnega in narodnega vzbujenja, ki je še od 1848. leta pod pepelom tlelo. Ker je oktoberska diploma lastnosti avstrijskih dežel in narodov v ozir jemala in jih ni nameravala v centralistični ponvi raztopiti v enotero maso, dala bi se bila, kakor je bila v nekterih zadevah tudi pomanjkljiva, vendar razviti tako, da bi se bilo iz nje rodilo ustavno poslopje, pod katerim bi bili v zavetju ravnopravnosti vsi narodi svoje mesto našli. Ali prišli so doktrinarni februarne ustave in prvo delo jim je bilo nasilen (oktroiran) volilni red, da bi z njim nemški živeli celot v tistih deželah na vrhunec spravili, kjer je bil naravnost v majnšini ali se še celo samoteren (sporadičen) nahajal, kakor na Kranjskem. Februarne ustava se je razpovedovala kakor posvečen paladij svobodi in nasprotniki te ustave so bili kot mračnjaki, ultramontanci, fevdalci, da celo kot veleizdajalec razglaševani, in tako so jih razglašali isti možje, ki so 6 let pozneje s predrznim skokom iz centralističnega v dualistični tabor skočili. Zato se tudi ne dam motiti s hrumom, ki ga uganjajo denes s decembersko ustavo; vse je že bilo enkrat na svetu. (Veselost.) Jaz temu upam, da se bodo iz naših dualističnih vročeglaveev prav kmalu pošteno navadni federalisti razvili. Februarne sistema se je sama nemogoča storila, in ko so stvarniki jeni avstrijski državni voz kolikor mogoče globoko v močvirje zavlekli, narod soper narod naščevali, in s svojimi surovimi pomočki zatiranja celo pojem svobode v slabo ime spravili, odtegnoli so se prav mirno na svoje prihranjene častne prostore in so prepuštili svojim nasprotnikom, naj v tej narejeni zmešnjavi prave poti iščejo.

Belkredijevo ministerstvo je edino pravo izhodišče našlo (smeh); poklicalo je ustavodejno skupščino, da bi s svobodno pogodbo narodov in dežel ustavo ustvarila, v kateri bi mogli vsi elementi v Avstriji skupno bivati. Ta poskušnja se je razbila na upor tistih življenj, kateri ne hote svobode in enake pravice za vse, temuč samo svobodo za se in gospodarstvo čez vse.

In prišel je tujec v našo ljubljeno domovino, bister diplomat, kterega diplomatične umetnosti pak so bile ravno prej v njegovi lastni domačiji na pol na kant prišle, in se je postavil med vladarja in njegovo ljudstvo. Kar bitva pri Kraljevemgradu ni premogla, to je storil z eno potezo s peresom; on je Avstrijo raztrgal in razdejal. S težko opravičljivo lehkomišelnostjo, brez poznanja dežele in ljudi, pomagal je stvariti posilno stanje, in ko je bilo to pripravljeno, poklical je Nemce in Magjare in djal rekoč: „Tukaj vam dam to Avstrijo, vaša naj bode!“ In hlastno so oboji popali in delili po bratovsko — pa vendar ne prav bratovsko. Gospodu pobratimu Ogri je bilo dovolj 30 odstotkov in prepuštil je nam Cislajtancem 70 odstotkov, ki jih je še manjkalo, za skupna državna bremena plačati. Prav nazadnje, ko je delitev končana bila, pride tudi Slovan in hoče imeti svoj del; ali ni bilo kaj več deliti razen državnih osnovnih in medverskih postav. „Če hočete v teh nebesih z menoj živeti — djal je Beust — odprta vam bodo, kedar koli pridete.“ (Smeh.) In v istini so bili tako zvedavi in so nekte-rekrati prišli, da bi malo pili nektarja svobode nove dobe; nebesa so jim bila sicer zaprta, a zato so se odprla vrata v ječe, da bi jih sprejele v naročje edino zveličavne decemberske ustave.

Kakošni so vspehi te ustave, ki po načrtu adrese še za eno majhno dlako, kar se liberalizma dostaja, naj svobodnejše ustave tega sveta preseza? Ozrimo se po Cislajtani. Neštevilni so nasprotniki te ustave, število jenih prijateljev pa se manjša od dne do dne. (Ugovarjanje.)

Česko-slovanski narod, skupno telo petih milijonov duš, je v naj stroži opoziciji tej državni osnovi nasproti, ker hoče ravnopotno koračiti čez česko državno pravo. In ta opozicija ne bo prej pokojna, dokler ne bodo česki kroni tiste pravice dane, ktere se je pri kroni sv. Štefana priznati dobro videlo.

Kamor kole pogledate, vidite nezadovoljnost in nemir. Ali se more naši domovini Avstriji žalostnejša podoba kazati? Od znotraj razkosana in razrovana, od zunaj nespoštovana, brez drugega prijatelja, kakor onega dvomljivega na obrežju Sene (Napoleona), ki jo je že ob dve naj lepši provinciji pripravi. Povsod grešenje pravega pota, povsod slabi vspehi. Kteri pošten avstrijski domoljub je mogel tako v pogubljenje držečo politiko potrditi? Na tožno klop tiste, ki so k temu svetovali.

Pa ne samo kot Avstrijani, temuč tudi kot Slovani

nezadovoljne narode (nemir, oho), ona se ne more birokracijam odpovedati, birokracija je jena naj krepkejša podpora zlasti v slovanskih deželah.

Sedanja liberalna sistema ne more trpeti svobodnega tiska, ako noče sama sebi jamo kopati; ona ne more dovoliti avtonomije, kajti avtonomija in centralizacija ste si podobni kakor noč in dan. Gospoda moja, vladajoča sistema je toliko kakor: zankazovati in služiti; prvo ni liberalno, drugo svobodo izključuje. Liberalna sistema, kakoršna zdaj vlada, je pokazala, da je goljufiva, vso svojo svobodo mora sama uničiti. Le resnično omikani, npravni, domoljubni možje naj bi vladati smeli. „Po njihovem sadu jih bote spoznali.“ Ozrite se okolo sebe, g. m. Povsodi upor, povsodi strupena nezadovoljnost, povsodi razdraženost — samo nasledki žaljene pravice. Na drugi strani sila in žuganje, kakor da bi bila ljudstva samo zaradi sedanje ustave na svetu. Povsodi se povzdigujejo značaji, katerih ne moremo boljše pristevati; boljši in blageji morajo odstopati in molčati in demoralizacija napreduje. Čutila za vladajočo hišo so se ohladila, vera v Avstrijo je zbežala, ljudstva sama pa propadajo bolj in bolj v siromaščino, ker jim je odvzeta edina npravna zaslomba, vera na pravičnost svoje vlade.

Veča in večja bojazen se mora lotevati vsakega avstrijskega domoljuba videčega tako počenjanje; poprašuje se: Ali ni nikogar več, ki bi se postavil na narodno pedlago?

Gospoda moja, mi se obračamo od vsega, kar nam je pridobila nova era, za nas nima ustava in parlamentarično ministerstvo nikakoršne pravne veljave (oho, živi ugovori), mi se obračamo od liberalizma obstoječega v frazah, od liberalizma doktrinarnega, kateri bistvo in poročstvo svobode išče v ustavnih papirjih in osnovnih pravicah; mi se obračamo od liberalizma, ki se je rodil iz narodnega zatiranja in ščuvanja, in se samo s temi sredstvi tudi obdržati more.

Avstrije ne more vrediti samo politična svoboda, naj bi se še tako obilna pripoznala; naj prvo se mora zadovoljiti narodnim željam in tirjavam. Tega je pa pričakovati le v federalistično vrejeni državi. Avstrijske razmere so take, da stoji politična svoboda v drugi, narodna svoboda v prvi vrsti (živo ugovarjanje). Gospoda moja, avstrijskim narodom je ljubši vladin absolutizem nego kterega drugega naroda; Slovan noče le fizično životariti, kakor živina, nego se hoče tudi politično in narodno razvijati, in gotovo niso prenapete tirjave slovanskih narodov, katerih večno prošnje je v svetovni zgovini zapisano; samo to tirjajo, kar drugi narodi že dolgo imajo in uživajo.

Gospoda moja, vsaktera centralizujoča poskušnja bo nezadovoljnost v državi množila, in narode v tuja naročja gonila. Avstrija se more vrediti le na podlagi starih deželnih pravic po skupnem delovanju med deželnimi zbori in krono. Vse obotavljanje, gospoda moja, je brezuspešno; preštejte sami sebe in preštejte druge. Vlada in narodi se prizadevajo in potrošajo svoje naj bolje moči v mejusobni borbi, preštejte se in čem bolj slovanski živeli odivate, tem teže postaja stanje Nemcev, in kakor ste **Vi** nekdanje klicali: Vrnimo se, pobotajmo se z Ogri, tako kličemo zdaj **mi**: Vrnite se, pobotajte se s Čehi, pobotajte se z vsemi narodi!

Govor

posl. dr. V ošnjaka v dež. zboru štajarskem proti adresi.

Dva preudarka me silita, da se izrekam soper adreso in ta dva preudarka bom jasno in okrito razložil. Kot dober Avstrijan nikakor ne morem malomarno gledati, kako se s trmoglavo politiko ene stranke naša nekdanja tako mogočna Avstrija gotovemu pogubljenju vedno bliže in bliže tira. (Živo ugovarjanje.) Kot Slovan ne morem in ne smem molčati nasproti nadvladnim prizadevanjem Nemcev in Magjarov, kateri na podlogi enostranske in s protestom od strani Slovanov, težavno zlepljene ustave protijo slovanski element tukaj in tam uničiti.

Osnovne in medverske postave so deli decemberske ustave, iste ustave, ki se je rodila iz tako imenovanega posilnega stanja, ki je pripravilo Avstrijo ob edinost, ob ime, ki jo je razpolovilo, našo polovico z bremenom preobložila in na podlagi enostranskega volilnega reda umetno parlamentarno večino nasproti pravi večini narodov ustvarila (Živo ugovarjanje). Decemberska ustava je soper ena tistih poskušanj, kakoršnih smo že več doživeli, izgojena ne ozirajoč se na zgodovinski razvoj Avstrije, ne ozirajoč se na lastnot jenega sestavljenja iz bistveno različnih zgodovin-

sko narodnih elementov. Oktoberska diploma je bila dala avstrijskim narodom naj lepša upanja; mrklo zatiranje Bachovega absolutizma ni moglo udušiti isker svobodnega in narodnega vzbujenja, ki je še od 1848. leta pod pepelom tlelo. Ker je oktoberska diploma lastnosti avstrijskih dežel in narodov v ozir jemala in jih ni nameravala v centralistični ponvi raztopiti v enotero maso, dala bi se bila, kakor je bila v nekterih zadevah tudi pomanjkljiva, vendar razviti tako, da bi se bilo iz nje rodilo ustavno poslopje, pod katerim bi bili v zavetju ravnopravnosti vsi narodi svoje mesto našli. Ali prišli so doktrinarni februarne ustave in prvo delo jim je bilo nasiljen (oktroiran) volilni red, da bi z njim nemški živeli celot v tistih deželah na vrhunec spravili, kjer je bil naravnost v majnšini ali se še celo samoteren (sporadičen) nahajal, kakor na Kranjskem. Februarne ustave se je razpovedovala kakor posvečen paladij svobodi in nasprotniki te ustave so bili kot mračnjaki, ultramontanci, fevdalci, da celo kot veleizdajalec razglaševani, in tako so jih razglašali isti možje, ki so 6 let pozneje s predrznim skokom iz centralističnega v dualistični tabor skočili. Zato se tudi ne dam motiti s hrumom, ki ga uganjajo denes s decembersko ustavo; vse je že bilo enkrat na svetu. (Veselost.) Jaz temuč upam, da se bodo iz naših dualističnih vročeglaveev prav kmalu pošteno navadni federalisti razvili. Februarne sistema se je sama nemogoča storila, in ko so stvarniki jeni avstrijski državni voz kolikor mogoče globoko v močvirje zavlekli, narod soper narod naščevali, in s svojimi surovimi pomočki zatiranja celo pojem svobode v slabo ime spravili, odtegnoli so se prav mirno na svoje prihranjene častne prostore in so prepuštili svojim nasprotnikom, naj v tej narejeni zmešnjavi prave poti iščejo.

Belkredijevo ministerstvo je edino pravo izhodišče našlo (smeh); poklicalo je ustavodejno skupščino, da bi s svobodno pogodbo narodov in dežel ustavo ustvarila, v kateri bi mogli vsi elementi v Avstriji skupno bivati. Ta poskušnja se je razbila na upor tistih življenj, kateri ne hote svobode in enake pravice za vse, temuč samo svobodo za se in gospodarstvo čez vse.

In prišel je tujec v našo ljubljeno domovino, bister diplomat, kterega diplomatične umetnosti pak so bile ravno prej v njegovi lastni domačiji na pol na kant prišle, in se je postavil med vladarja in njegovo ljudstvo. Kar bitva pri Kraljevemgradu ni premogla, to je storil z eno potezo s peresom; on je Avstrijo raztrgal in razdejal. S težko opravičljivo lehkomišelnostjo, brez poznanja dežele in ljudi, pomagal je stvariti posilno stanje, in ko je bilo to pripravljeno, poklical je Nemce in Magjare in djal rekoč: „Tukaj vam dam to Avstrijo, vaša naj bode!“ In hlastno so oboji popali in delili po bratovsko — pa vendar ne prav bratovsko. Gospodu pobratimu Ogri je bilo dovolj 30 odstotkov in prepuštil je nam Cislajtancem 70 odstotkov, ki jih je še manjkalo, za skupna državna bremena plačati. Prav nazadnje, ko je delitev končana bila, pride tudi Slovan in hoče imeti svoj del; ali ni bilo kaj več deliti razen državnih osnovnih in medverskih postav. „Če hočete v teh nebesih z menoj živeti — djal je Beust — odprta vam bodo, kedar koli pridete.“ (Smeh.) In v istini so bili tako zvedavi in so nekretrati prišli, da bi malo pili nektarja svobode nove dobe; nebesa so jim bila sicer zaprta, a zato so se odprla vrata v ječe, da bi jih sprejele v naročje edino zveličavne decemberske ustave.

Kakošni so vspehi te ustave, ki po načrtu adrese še za eno majhno dlako, kar se liberalizma dostaja, naj svobodnejše ustave tega sveta preseza? Ozrimo se po Cislajtani. Neštevilni so nasprotniki te ustave, število jenih prijateljev pa se manjša od dne do dne. (Ugovarjanje.)

Česko-slovanski narod, skupno telo petih milijonov duš, je v naj stroži opoziciji tej državni osnovi nasproti, ker hoče ravnopotno koračiti čez česko državno pravo. In ta opozicija ne bo prej pokojna, dokler ne bodo česki kroni tiste pravice dane, ktere se je pri kroni sv. Štefana priznati dobro videlo.

Kamor kole pogledate, vidite nezadovoljnost in nemir. Ali se more naši domovini Avstriji žalostnejša podoba kazati? Od znotraj razkosana in razrovana, od zunaj nespoštovana, brez drugega prijatelja, kakor onega dvomiljivega na obrežju Sene (Napoleona), ki jo je že ob dve naj lepši provinciji pripravi. Povsod grešenje pravega pota, povsod slabi vspehi. Kteri pošten avstrijski domoljub je mogel tako v pogubljenje držečo politiko potrditi? Na tožno klop tiste, ki so k temu svetovali.

Pa ne samo kot Avstrijani, temuč tudi kot Slovani

se moramo braniti take ustave ki naše narodno bitje v nevarnost postavlja. Sistema „potiskanja na steno“ se v Cislin Translajtanijski s tako krepostjo in doslednostjo vrši, da bi človek avstrijskim državnikom tudi v drugih rečeh take kreposti in doslednosti vošil.

Trojedina kraljevina z vojaško granico, ki je stoletja naše cesarstvo branila, ki je dinastijo rešila, ki je zapadno-evropsko civilizacijo navali fanatičnega, za vsako kulturo nezmožnega Turštva obvarovala s krvjo in blagom: ta Hrvaška se je Magjarstvu prodala.

Za honvede se denar pobira, ubogi graničar pa gladen strada in ministerstvo ne dovoli ni zbiranja za olajšavo njegove siromaščine. (Bravo! na desni.) Gospodje, taka politika, taki državniki spolkopavaja čutila do cesarjeve rodovine.

Dalmatinsko kraljestvo se je odtrgalo od dežele, na katero ga rod veže, vzeli so mu slovanskemu prebivalstvu priljubljenega namestnika in ga prepustili laški birokraciji, ki vprek na „unita Italia“ škili, ljudstvo in šolo italijanizuje, ki jo pa sicer surovosti fanatične drhali prav malo skrbe; saj te surovosti zadevajo samo slovansko ljudstvo in slovanske narodne zastopnike.

V Trstu smo nedavno nezaslišane dogodjaje doživeli, da je surova drhal mirne vedno cesarju zvesto uduane Primorce napadala in djansko nad njimi grešila. Vlada je ta skandal mirno gledala, saj je godil se samo Slovanom.

Preganjanja, ktera ima česko-slovanski narod v deželah česke krone pretrpevat, znana so sploh. Zatiranje narodnega časopisja, kakor ga še ni bilo, zvrhovno oblastjo brez obzirov zatlačena narodna inteligencija, kazni na denarji in ječi v taki velikosti, da bi se jih naj huji absolutizem ne mogel sramovati, in vendar še vse te neprenesljive kazni na denarji in v ječi po viših sodnijah za premajhne spoznane in še do večjega dotirane! Ena polovica prebivalstva pred preiskovalnim sodnikom, druga sama k preiskovalnemu sodniku hiteča in preiskave tirajoča — to je podoba svobodne dobe, ktero nam jeni heroji tako zapeljivo slikajo! In nasproti takemu, osnovne postavbe naravnost zasramujočemu ravnanju tirja adrese načrt J. veličastva vlado, da naj še krepkeje postopa. Da, gospodje, kaj ima še storiti ta ježna vlada? Kakor da ne bi bila še po naj huji primočkih posegla! Do naj višjega ostaja še obsadno stanje in nekoliko vislic v vsakem mestu in v vsaki vasi. O teh junakov svobode, ki imajo v ustih zmerom le pomirljive fraze, v naj bližem trenutju pak kličejo ubožno po policiji!

Jaz upam, da štajarski zbor svoji dostojnosti ne bode tega zakrivil da bi J. veličastva vlado še k ostrejšim pripomočkom priganjal.

Tudi galicijski Slovani ne nahajajo od vlade tiste prijaznosti, ki bi jo bili s svojo nasočnostjo v državnem zboru tako dobro zaslužili.

Deželni glavlar: Dovoljujem si gospoda govornika opominjati, da smo tu v štajarskem zboru.

Poslanec dr. Vošnjak: To vprašanje spada k adresi. Adresa pač govori o celi ustavi, o vladi cele Avstrije, in tako menim, da imam pravico govoriti o tem, kako se ustava rabi v vsej Avstriji.

Deželni gavar: Jaz pa mislim, da g. govornik ni pri stvari.

Posl. dr. Vošnjak: Adresa ne govori o štajarskem zboru, temuč o principijih današnje vlade. Jaz menim, da razlagam, da ti principiji niso pravi.

(Nadaljevaje.) In kakošnega življenja se mi Slovenci veselimo? Nečem opominjati, da naše materijalno stanje od dne do dne oslabeva; nečem o tem govoriti da so bila naša davkarska bremena, že do zdaj neprenesljiva, še povišana, hočem le govoriti o tistem sistematičnem dušnem zdravljenju s stradanjem, ki hoče naše slovensko ljudstvo pripraviti in izgoditi za nemško prihodnjo državo.

V naših uradih vseskozi gospoduje nemški kot uradni jezik. Pri organizovanju, o katerem se je toliko hrupa delalo, kakor da bi bila bog vedi kaka nova genijalna ideja prodrla (kteri hrum nam je pa le rodil ubog posnetek organizacije leta petdesetega) — pri tem organizovanju so bili uradniki, ki ne znajo slovenskega jezika, v slovenske okraje postavljeni, in nasproti taki, ki popolno znajo slovenski jezik in imajo celo zaupanje slovenskega prebivalstva, bili so kakor za kazen v nemške okraje obsojeni. (Nepokoj.) Ali je to izvršitev paragrafa 19. tolikanj slavljениh osnovnih postav?

Naše ljudske šole niso učilne temuč raznarodovavne naprave. Naše srednje šole so vseskozi nemške, kakor da jih ne bi tudi na stotine slovenskih učencev obiskovalo in kakor jih ne bi morali tudi mi Slovenci s svojim poštenim denarjem plačevati.

In če se oglasimo in naj naravneje vseh pravic — uradovanje v narodnem jeziku, podučevanje v materinem jeziku — tudi za nas tirjamo: očita se nam naroden fanatizem. Potem se pravi, da umejemo samo narodno politiko uganjati, in da je nam jezik edini idol, ki nam je drag in vsa naša dejanja in nehanja vlada. Kako politiko pa ima zdaj v Avstriji vladajoča stranka? Ali nima naj goleeje narodnostne politike? Ali se povzdigne v kakem vprašanju čez izključljivo narodnostno stališče, ne razglaša vsako trenutje zvezo z Nemčijo in sicer ne samo dušno temuč prav vidno politično zvezo? Ali ne protijo njeni voditelji z odpadom od Avstrije, če jim v kup ne proda manjših narodnosti? Gospodje, še nobenemu Slovanu ni na misel prišlo žugati z odpadstvom od Avstrije. (Klici: oho!) Prosim da mi nasprotno skazete. (Klici: Moskva!) Jaz nisem bil v Moskvi (veselost), in tam je bila le vednostna, etnografična razstava. (Veča veselost.) Takih nepatrijotičnih protenj mi Slovani še nismo izgovarjali, in ko bi jih bil kdo izgovoril, gotovo bi že sedel (v ječi) na Kufstajnu.

Ker se tako naša narodnost neprestano stavlja v nevarnost in zaradi teh neprijetnih razprti, prišli smo do spoznanja, da je samo zedinjenje vseh Slovencev v eno celoto z narodno upravo tisti pot, po katerem bomo svojo narodnost ohranili in razvili in sopen mednarodnem mir dobili. (Nepokoj.) Eden gospodov govornikov nam je zaradi tega nedoslednost očital, ker nasproti deželam česke krone zgodovinsko državno pravo branimo, za sebe pa narodno pravo zahtevamo, ki je zgodovinskemu pravu nasprotno. Jaz baš tako lahko nasprotnikom nedoslednost očitam in sicer ravno tisto. Vi zanikate česko zgodovinsko pravo, in tukaj, naši deželi nasproti, opirate se na zgodovinsko pravo in govorite o historično-politični individualnosti. Zakaj enako ne govorite deželam česke krone, kakor nam govorite?

Dasiravno nam Slovanom v Avstriji žuga nova državna osnova zelo kvarna biti v našem narodnem bitju in razvitju, vendar je ohranitev in okrepčanje našega cesarstva tista zastava, okolo ktere se zbiramo, ktero bomo visoko nosili vsem napadanjem od zunaj, in vsakemu izdajalstvu od znotraj nasproti. Mi se držimo Avstrije in se ne damo motiti z zatiranjem, ktera nas nezasluženo zadevljajo. Mi upamo še vedno da bode Avstrija naposled na tista pota zavrnila, ktera jej je odkazala zgodovina in da bode potem zavetje za vse narodnosti, ki so v njej skupaj zmetane. Naše ministerstvo tega velikega poslanja noče priznati; pot, po katerem naše ministerstvo hodi ne drži do okrepčanja, temuč do razpada Avstrije, če se avstrijski narodi v poslednjem trenutju ne zdramijo in vzdignejo ter čez glave gospodstvaželjne klike vprek zedinijo, da se v Avstriji pod ustavo, opirajočo se na podlago popolne ravnopravnosti združijo.

Drugi slovenski tabor

v Žalcu 6. septembra 1868.

(Konec.)

Božidar Raič poprime besedo in govori tako-le: Hladna bistrica se dobiva pri curku, prava neskvarjena kapljica sladkega vinca pri onem, ki ga je pridelal, — kdor pa bi se rad nasrkal čiste modrosti, pojdi k modrijanu, da te je nauči; take posamne učitelje so imeli zlasti Grki in pa tudi drugi poznejši narodi in še v sedajnosti se jih nahaja; vendar razun teh modrijanov pojedincev ustrojene so učilnice javne in zasobne. Otrok v svoji nežni dobi sicer ne hlepi in ne išče velike modrosti, nego samo početni, vsakterniku potrebni poduk, in še le na podlogi tega more si širiti vednostni krog.

Kaka naloga je tedaj početnim ali ljudskim učilnicam?

Odgovor je povse lehek in jase.

Ljudske učilnice imajo nalogo, da se selski otrok v njih nauči brati z razumom, toliko potle pisati in računati, da si ve porazumljati naj potrebnejše domače reči, na pr. izdatke, dohodke, da more primerne in potrebne knjige razumeti v svojem jeziku in kak časnik prebirati, da se nekoliko nauči umnega gospodarstva v poljedelstvu, vinoreji, sadjereji itd.,

se moramo braniti take ustave ki naše narodno bitje v nevarnost postavlja. Sistema „potiskanja na steno“ se v Cislin Translajtanijski tako krepostjo in doslednostjo vrši, da bi človek avstrijskim državnikom tudi v drugih rečeh take kreposti in doslednosti vošil.

Trojedina kraljevina z vojaško granico, ki je stoletja naše cesarstvo branila, ki je dinastijo rešila, ki je zapadno-evropsko civilizacijo navali fanatičnega, za vsako kulturo nezmožnega Turštva obvarovala s krvjo in blagom: ta Hrvaška se je Magjarsstvu prodala.

Za honvede se denar pobira, ubogi graničar pa gladen strada in ministerstvo ne dovoli ni zbiranja za olajšavo njegove siromaščine. (Bravo! na desni.) Gospodje, taka politika, taki državniki spolkopavaja čutila do cesarjeve rodovine.

Dalmatinsko kraljestvo se je odtrgalo od dežele, na katero ga rod veže, vzeli so mu slovanskemu prebivalstvu priljubljenega namestnika in ga prepustili laški birokraciji, ki vprek na „unita Italia“ škili, ljudstvo in šolo italijanizuje, ki jo pa sicer surovosti fanatične drhali prav malo skrbe; saj te surovosti zadevajo samo slovansko ljudstvo in slovanske narodne zastopnike.

V Trstu smo nedavno nezaslišane dogodjaje doživeli, da je surova drhal mirne vedno cesarju zvesto uduane Primorce napadala in djansko nad njimi grešila. Vlada je ta skandal mirno gledala, saj je godil se samo Slovanom.

Preganjanja, ktera ima česko-slovanski narod v deželah česke krone pretrpevat, znana so sploh. Zatiranje narodnega časopisja, kakor ga še ni bilo, zvrhovno oblastjo brez obzirov zatlačena narodna inteligencija, kazni na denarji in ječi v taki velikosti, da bi se jih naj huji absolutizem ne mogel sramovati, in vendar še vse te neprenesljive kazni na denarji in v ječi po viših sodnijah za premajhne spoznane in še do večjega dotirane! Ena polovica prebivalstva pred preiskovalnim sodnikom, druga sama k preiskovalnemu sodniku hiteča in preiskave tirjajoča — to je podoba svobodne dobe, ktero nam jeni heroji tako zapeljivo slikajo! In nasproti takemu, osnovne postavbe naravnost zasramujočemu ravnanju tirja adrese načrt J. veličastva vlado, da naj še krepkeje postopa. Da, gospodje, kaj ima še storiti ta ježna vlada? Kakor da ne bi bila še po naj huji primočkih posegla! Do naj višjega ostaja še obsadno stanje in nekoliko vislic v vsakem mestu in v vsaki vasi. O teh junakov svobode, ki imajo v ustih zmerom le pomirljive fraze, v naj bližem trenutju pak kličejo ubožno po policiji!

Jaz upam, da štajarski zbor svoji dostojnosti ne bode tega zakrivil da bi J. veličastva vlado še k ostrejšim pripončkom priganjal.

Tudi galicijski Slovani ne nahajajo od vlade tiste prijaznosti, ki bi jo bili s svojo nasočnostjo v državnem zboru tako dobro zaslužili.

Deželni glavlar: Dovoljujem si gospoda govornika opominjati, da smo tu v štajarskem zboru.

Poslanec dr. Vošnjak: To vprašanje spada k adresi. Adresa pač govori o celi ustavi, o vladi cele Avstrije, in tako menim, da imam pravico govoriti o tem, kako se ustava rabi v vsej Avstriji.

Deželni gavar: Jaz pa mislim, da g. govornik ni pri stvari.

Posl. dr. Vošnjak: Adresa ne govori o štajarskem zboru, temuč o principijih današnje vlade. Jaz menim, da razlagam, da ti principiji niso pravi.

(Nadaljevaje.) In kakošnega življenja se mi Slovenci veselimo? Nečem opominjati, da naše materijalno stanje od dne do dne oslabeva; nečem o tem govoriti da so bila naša davkarska bremena, že do zdaj neprenesljiva, še povišana, hočem le govoriti o tistem sistematičnem dušnem zdravljenju s stradanjem, ki hoče naše slovansko ljudstvo pripraviti in izgoditi za nemško prihodnjo državo.

V naših uradih vseskozi gospoduje nemški kot uradni jezik. Pri organizovanju, o katerem se je toliko hrupa delalo, kakor da bi bila bog vedi kaka nova genijalna ideja prodrla (kteri hrum nam je pa le rodil ubog posnetek organizacije leta petdesetega) — pri tem organizovanju so bili uradniki, ki ne znajo slovenskega jezika, v slovenske okraje postavljeni, in nasproti taki, ki popolno znajo slovenski jezik in imajo celo zaupanje slovenskega prebivalstva, bili so kakor za kazen v nemške okraje obsojeni. (Nepokoj.) Ali je to izvršitev paragrafa 19. tolikanj slavljanih osnovnih postav?

Naše ljudske šole niso učilne temuč raznarodovavne naprave. Naše srednje šole so vseskozi nemške, kakor da jih ne bi tudi na stotine slovenskih učencev obiskovalo in kakor jih ne bi morali tudi mi Slovenci s svojim poštenim denarjem plačevati.

In če se oglasimo in naj naravneje vseh pravic — uradovanje v narodnem jeziku, podučevanje v materinem jeziku — tudi za nas tirjamo: očita se nam naroden fanatizem. Potem se pravi, da umejemo samo narodno politiko uganjati, in da je nam jezik edini idol, ki nam je drag in vsa naša dejanja in nehanja vlada. Kako politiko pa ima zdaj v Avstriji vladajoča stranka? Ali nima naj goleeje narodnostne politike? Ali se povzdigne v kakem vprašanju čez izključljivo narodnostno stališče, ne razglaša vsako trenutje zvezo z Nemčijo in sicer ne samo dušno temuč prav vidno politično zvezo? Ali ne protijo njeni voditelji z odpadom od Avstrije, če jim v kup ne proda manjših narodnosti? Gospodje, še nobenemu Slovanu ni na misel prišlo žugati z odpadstvom od Avstrije. (Klici: oho!) Prosim da mi nasprotno skazete. (Klici: Moskva!) Jaz nisem bil v Moskvi (veselost), in tam je bila le vednostna, etnografična razstava. (Veča veselost.) Takih nepatrijotičnih protenj mi Slovani še nismo izgovarjali, in ko bi jih bil kdo izgovoril, gotovo bi že sedel (v ječi) na Kufstajnu.

Ker se tako naša narodnost neprestano stavlja v nevarnost in zarad teh neprijetnih razprti, prišli smo do spoznanja, da je samo zedinjenje vseh Slovencev v eno celoto z narodno upravo tisti pot, po katerem bomo svojo narodnost ohranili in razvili in sopen mednarodnem mir dobili. (Nepokoj.) Eden gospodov govornikov nam je zarad tega nedoslednost očital, ker nasproti deželam česke krone zgodovinsko državno pravo branimo, za sebe pa narodno pravo zahtevamo, ki je zgodovinskemu pravu nasprotno. Jaz baš tako lahko nasprotnikom nedoslednost očitam in sicer ravno tisto. Vi zanikate česko zgodovinsko pravo, in tukaj, naši deželi nasproti, opirate se na zgodovinsko pravo in govorite o historično-politični individualnosti. Zakaj enako ne govorite deželam česke krone, kakor nam govorite?

Dasiravno nam Slovanom v Avstriji žuga nova državna osnova zelo kvarna biti v našem narodnem bitju in razvitju, vendar je ohranitev in okrepčanje našega cesarstva tista zastava, okolo ktere se zbiramo, ktero bomo visoko nosili vsem napadanjem od zunaj, in vsakemu izdajalstvu od znotraj nasproti. Mi se držimo Avstrije in se ne damo motiti z zatiranjem, ktera nas nezasluženo zadevljajo. Mi upamo še vedno da bode Avstrija naposled na tista pota zavrnila, ktera jej je odkazala zgodovina in da bode potem zavetje za vse narodnosti, ki so v njej skupaj zmetane. Naše ministerstvo tega velikega poslanja noče priznati; pot, po katerem naše ministerstvo hodi ne drži do okrepčanja, temuč do razpada Avstrije, če se avstrijski narodi v poslednjem trenutju ne zdramijo in vzdignejo ter čez glave gospodstvaželjne klike vprek zedinijo, da se v Avstriji pod ustavo, opirajočo se na podlago popolne ravnopravnosti združijo.

Drugi slovenski tabor

v Žalcu 6. septembra 1868.

(Konec.)

Božidar Raič poprime besedo in govori tako-le: Hladna bistrica se dobiva pri curku, prava neskvarjena kapljica sladkega vinca pri onem, ki ga je pridelal, — kdor pa bi se rad nasrkal čiste modrosti, pojdi k modrijanu, da te je nauči; take posamne učitelje so imeli zlasti Grki in pa tudi drugi poznejši narodi in še v sedajnosti se jih nahaja; vendar razun teh modrijanov pojedincev ustrojene so učilnice javne in zasobne. Otrok v svoji nežni dobi sicer ne hlepi in ne išče velike modrosti, nego samo početni, vsakterniku potrebni poduk, in še le na podlogi tega more si širiti vednostni krog.

Kaka naloga je tedaj početnim ali ljudskim učilnicam?

Odgovor je povse lehek in jase.

Ljudske učilnice imajo nalogo, da se selski otrok v njih nauči brati z razumom, toliko potle pisati in računati, da si ve porazumljati naj potrebnejše domače reči, na pr. izdatke, dohodke, da more primerne in potrebne knjige razumeti v svojem jeziku in kak časnik prebirati, da se nekoliko nauči umnega gospodarstva v poljedelstvu, vinoreji, sadjereji itd.,

črtice iz domačega zemljepisa in zgodovine. Dalje ne sega področje ljudske učilnice. Kdor želi še bliže se sprijazniti z modricami, treba mu je poluknoti v rečnico ali gimnazijo (učiteljska imajo namen vzgajati učnike za ljudske učilnice), kjer se obširneje in globše razklada kršanski nauk prirodopisne in prirodoslovne reči, nekaj modroslovja, grški in latinski jezik in slovstvo ter vsa jegova krasota, točnejše razlaganje domačega jezika in še drugih. One ste most v vseučilišče. Kdor misli postati duhovnik, pravnik, vrčnik, naučitelj, treba mu je prej učiti se omenjenih predmetov, da potem še le si pridobi stročne znanosti. Učilnice tedaj človeku um razvijajo in bistrijo, ter pameti razne znanosti vcepljajo. Odtod jih neizrečena vrednost, ako so dobro in primerno ustrojene; odtod je jasno, da imajo neko čarobno moč, prikrojeno vsemogočnost na pojedince in cele narode. Učilnice rodijo mnogo sreče in blagosti, a še več nesreče, ako zablodijo krive pote. Arkimed je rekel: dajte mi stalo, kamor naslonim svoje orodje, i zemljo vzdignem. Jaz pa velim: dajte mi učilnice v oblast in s celim dušnim svetom bodem gibal.

Sedaj pa vstavljam pitanje (vprašanje): je li so učilnice na Slovenskem temu blagemu namenu zadostovale ali ne?

Glasno odgovorjam: nikakor. Kar je ima vlada v rokah okoli 90—100 let, bil jim je pri nas prvi in edini namen, Slovence potujiti, in v tem so res mnogo dosegle, kajti vse, kar je imelo z njimi oblast, puhalo je več ali manj v nemčevalno tikev; davali so nam čisto nemške in ponemčene učitelje, ravno tako knjige, na priliko šprahlehre itd. — za razvitek domačega jezika pa nihče ni skrbel, nihče za-nj maral, pisalo se je kurent in latajn, slovenski pa ne, še nemški katekizem so nam cepljali z brezovico in leskovico, zato ne izjemljemo tudi nemčevalnih duhovnikov, kateri se še sedaj nahaja nekoliko, ali celo malo. Ako bi priplaval angelj iz nebes in hotel trditi, ko je tako ravnaje dobro bilo, jaz bi na ves glas povedal, to je laž, vse skupaj ni bilo piškovega oreha vredno in še sedaj malo velja, ker še decaskoro polovico zlatega časa potratiti z nemščino, ktere se celo ne nauči.

To je nevarna kukavica, ktera se mora odpraviti, to je škodljivo dračje, ki se mora izpleti.

Še hujsje so se obnašale srednje učilnice; ondi do 1850. leta nisi slišal slovenske besede, od one dobe se sloko uči slovenščina kakor predmet, dalje pa ne več in ravno to je dalo priliko, da so skoro same Nemce in druge Neslovence postavljali na naše gimnazije in pozneje vpeljane realke, ki so nas zasmehovali, psovali, zaničevali, preganjali, katerim je dana bila moč ter so lepo plačo vlekli, našince pa so razposlali križem sveta. Še sedaj ni inači; cela truma jih je, ki ne znajo našega jezika in skrbi nimajo, da bi ga znali, pa vendar ne vežejo culic.

Vse take prikazni imajo prežalostne nasledke za nas. Da smo imeli prave in primerne učilnice, gotovo bi bili z omiko in blagostanjem ondi, kjer Čehi ali kateri drug omikan narod, sedaj pa čutimo težino krivih urejenih zavodov, kamor v dušnem, tamo v tvarnem oziru. Kaj je krivo, kaj?

Učilnice napačno osnovane.

Predsednik bere četrto resolucijo, ktera se tudi soglasno potrdi.

Predsednik dr. Vošnjak odda predsedništvo g. Razlagu in govori o peti resoluciji: Že ste izrekli svoje želje o eni in drugi stvari. Naj vam še tudi jaz nekaj svetujem. Mi vsi smo Slovenci, mi vsi govorimo slovenski, naše pesmi so slovenske in ko se bode še enkrat tudi v vseh kancelijah slovenski pisalo, še bomo bolj veseli slovenščine. Pa ne samo mi na Štajarskem, kjer nas prebiva 400.000 Slovencev, tudi na Kranjskem, Koroškem, Primorskem in Goriškem bivajo Slovenci. Biva nas od Triglava do Soče, od Mure do Trsta 1 milijon in 200.000 Slovencev. Na celi tej zemlji prebivamo sami Slovenci in le v mestih se nahaja nekoliko nemškutarjev in Nemcev. Ko bi bila ena vas z 6 hišami, vsaka hiša pa bi spadala pod drugo sososko, morala bi vsaka hiša donasati svoje sososkine davke in pripomagati sososki, do ktere pripada. Zdaj pa bi bilo treba na novo napraviti ali popraviti eno ali drugo stvar, ktere je treba le za te 6 hiš za to vas postavimo, cesto: morala bi vsaka hiša pri drugi sososki t. j. pri svoji pomoč prositi. Ko pa bi nobena sososka ne hotela pomagati, bi si vas morala sama napraviti, kar ji treba. Ko pa bi vseh šest kmetij bilo pri eni

sososki, lahko bi se brez dolgih potov in preprirov vse doseglo. Ravno tako se tudi godi nam, tudi naša dežela je razcepljena v šest kosov. Mi Štajarci spadamo pod Gradec, Korošci pod Celovec, Primorci pod Gorico, Trst in Pazen. Le edini kranjski Slovenci so gospodari v svoji deželi. Mi vsi drugi pa moramo donasati naše peneze za take reči, za ktere nam prav nič ni mar in od katerih nimamo haska. Ko bi vsi Slovenci zdaj na 6 kosov razdeljeni, bili zedinjeni pod eno deželno vlado, kako lahko bi si pomagali. Tudi ves prepri bi med nami, Nemci in Lahi nehal. Dobiček bi bil to ne le za nas, ampak tudi za cesarja. Govornik dokaže, da bi zedinjeni Slovenci lože branili svojo deželo protinstva in na koncu svojega govora kliče „Slovenci zedinimo se“. — Bere se peta resolucija, ktero tabor tudi radostno sprejme.

Na to se zahvali dr. Vošnjak zbranemu ljudstvu in reče, da je program dovršen in tabor končan. Predsednik še bere telegrama dr. J. Bleiweisa in dr. Costa, ktera je ljudstvo z gromovitim živoklicem sprejelo. Po tem še se zahvali cesarskemu namestniku g. Bratiču in konča s slavaklicem Jih Veličanstvu cesarju.

Taboriti so se po končanem taboru razdelili po posameznih gostilnicah. Zvečer je bil celi trg krasno razsvetljen in na oknih so se videli marsikteri prav lepi in pomenljivi napisi. Oboja slavna vrata so bila razsvetljena in najmanjše oknice ni zaostalo, da ne bi tudi prineslo svoje luči. Po sredini trga so bile nastavljene v dveh redih okinčene smreke in na vsaki je gorela lampica. Posebno moramo tukaj omeniti razsvetljenje in napise na rotežu in ob enem tudi na šoli.

Na balkonu je bil razsvetljen sledeči napis: „Kar došlo Vas je od vseh štirih strani. — Podajmo si roke, združimo moči. — V speljavo postavnih, nam danih pravic. — Bog živi cesarja! doni naj naš, klic.“ — Na desni strani „Zdravo Gorenc iz gorke doline“. — Na levi strani: „Zdravo Dolenc iz gorke doline“. — Na četririh oknih pa so bili sledeči napisi: „Naj se slovenski narod marljivo odlikuje! — Slovenec omikan rad vse narode spoštuje. — Sloga v Avstriji med narodi naj biva. — Razprtijsa je krvave vojske kriva“. Tudi na drugih hišah so bili lepi napisi tako n. p. na jedni „Živi, živi, duh slovenski! Zdravo Slovenci! — Na zdravje itd.“

Celi tabor pa se je vršil tako mirno in veselo, da se bolje vršiti ni mogel. — Po noči so po vseh bližnjih bregih goreli lepi veliki kresi. Ob 9. je odšel ljubljanski Sokol, kteremu se je prav lepo zahvalil dr. Zarnik, celjanske gospe pa so z lepim umetnim vencem okinčale sokolovsko zastavo. G. Noli se je lepo zahvalil gospem. Lepih govorih in pevanja narodnih pesem se je čulo dovolj do drugega jutra.

Gospodarske stvari.

Sadjereja.

O cepljenju ali pelcanju.

Pri cepljenju ali pelcanju se vrine žlahtna vejica ali v razklani divjak ali med divjakovo skorjo in les in se dobro obveže in zamaže.

V mrzlih krajih, v katerih še večkrat celo kesno mraz nastopi se ta način požlahtnjenja ne more priporočati; preprek se ta način ne rabi po gostem, akoprem ima tudi svoje koristi; kakor:

1. Drevesa srednje starosti, katerih sorte niso posebno dobre, se po tem načinu naj hitreje lahko premenijo v boljše sorte; zatoraj se

2. požlahtnjenje posebno v onih krajih priporoča, v katerih se mlada drevesa rade pokradejo; drevesa se tamo taki kot divjaki na določeno mesto, kder kesneje zmirom ostanejo, zasedajo, in še le jih vrhnje vejice tedaj požlahtnijo, kedar so že veliki, imajo globoko segajoče korenje, in se ne morejo tako lahko več izkopati.

3. Se na ta način ne požlahtnuje samo v pomladi od marca do konca maja, kedar še so drevesa zlo soknata, temoči tudi meseca septembra, kedar imajo že malo sokatako, da vejice ne morejo več gnati ali še vendar lahko prirastejo.

4. Rabi se posebno pri onih divjakih, ko so za okuliranje že predebili.

črtice iz domačega zemljepisa in zgodovine. Dalje ne sega področje ljudske učilnice. Kdor želi še bliže se sprijazniti z modricami, treba mu je poluknoti v rečnico ali gimnazijo (učiteljska imajo namen vzgajati učnike za ljudske učilnice), kjer se obširneje in globše razklada kršanski nauk prirodopisne in prirodoslovne reči, nekaj modroslovja, grški in latinski jezik in slovstvo ter vsa jegova krasota, točnejše razlaganje domačega jezika in še drugih. One ste most v vseučilišče. Kdor misli postati duhovnik, pravnik, vrčnik, naučitelj, treba mu je prej učiti se omenjenih predmetov, da potem še le si pridobi stročne znanosti. Učilnice tedaj človeku um razvijajo in bistrijo, ter pameti razne znanosti vcepilajo. Odtod jih neizrečena vrednost, ako so dobro in primerno ustrojene; odtod je jasno, da imajo neko čarobno moč, prikrojeno vsemogočnost na pojedince in cele narode. Učilnice rodijo mnogo sreče in blagosti, a še več nesreče, ako zablodijo krive pote. Arkimed je rekel: dajte mi stalo, kamor naslonim svoje orodje, i zemljo vzdignem. Jaz pa velim: dajte mi učilnice v oblast in s celim dušnim svetom bodem gibal.

Sedaj pa vstavljam pitanje (vprašanje): je li so učilnice na Slovenskem temu blagemu namenu zadostovale ali ne?

Glasno odgovorjam: nikakor. Kar je ima vlada v rokah okoli 90—100 let, bil jim je pri nas prvi in edini namen, Slovence potujiti, in v tem so res mnogo dosegle, kajti vse, kar je imelo z njimi oblast, puhalo je več ali manj v nemčevalno tikev; davali so nam čisto nemške in ponemčene učitelje, ravno tako knjige, na priliko šprahlehre itd. — za razvitek domačega jezika pa nihče ni skrbel, nihče za-nj maral, pisalo se je kurent in latajn, slovenski pa ne, še nemški katekizem so nam cepljali z brezovico in leskovico, zato ne izjemljemo tudi nemčevalnih duhovnikov, kateri se še sedaj nahaja nekoliko, ali celo malo. Ako bi priplaval angelj iz nebes in hotel trditi, ko je tako ravnaje dobro bilo, jaz bi na ves glas povedal, to je laž, vse skupaj ni bilo piškovega oreha vredno in še sedaj malo velja, ker še decaskoro polovico zlatega časa potratiti z nemščino, ktere se celo ne nauči.

To je nevarna kukavica, ktera se mora odpraviti, to je škodljivo dračje, ki se mora izpleti.

Še hujsje so se obnašale srednje učilnice; ondi do 1850. leta nisi slišal slovenske besede, od one dobe se sloko uči slovenščina kakor predmet, dalje pa ne več in ravno to je dalo priliko, da so skoro same Nemce in druge Neslovence postavljali na naše gimnazije in pozneje vpeljane realke, ki so nas zasmehovali, psovali, zaničevali, preganjali, katerim je dana bila moč ter so lepo plačo vlekli, našince pa so razposlali križem sveta. Še sedaj ni inači; cela truma jih je, ki ne znajo našega jezika in skrbi nimajo, da bi ga znali, pa vendar ne vežejo culic.

Vse take prikazni imajo prežalostne nasledke za nas. Da smo imeli prave in primerne učilnice, gotovo bi bili z omiko in blagostanjem ondi, kjer Čehi ali kateri drug omikan narod, sedaj pa čutimo težino krivih urejenih zavodov, kamor v dušnem, tamo v tvarnem oziru. Kaj je krivo, kaj?

Učilnice napačno osnovane.

Predsednik bere četrto resolucijo, ktera se tudi soglasno potrdi.

Predsednik dr. Vošnjak odda predsedništvo g. Razlagu in govori o peti resoluciji: Že ste izrekli svoje želje o eni in drugi stvari. Naj vam še tudi jaz nekaj svetujem. Mi vsi smo Slovenci, mi vsi govorimo slovenski, naše pesmi so slovenske in ko se bode še enkrat tudi v vseh kancelijah slovenski pisalo, še bomo bolj veseli slovenščine. Pa ne samo mi na Štajarskem, kjer nas prebiva 400.000 Slovencev, tudi na Kranjskem, Koroškem, Primorskem in Goriškem bivajo Slovenci. Biva nas od Triglava do Soče, od Mure do Trsta 1 milijon in 200.000 Slovencev. Na celi tej zemlji prebivamo sami Slovenci in le v mestih se nahaja nekoliko nemškutarjev in Nemcev. Ko bi bila ena vas z 6 hišami, vsaka hiša pa bi spadala pod drugo sososko, morala bi vsaka hiša donasati svoje soseskine davke in pripomagati soseski, do ktere pripada. Zdaj pa bi bilo treba na novo napraviti ali popraviti eno ali drugo stvar, ktere je treba le za te 6 hiš za to vas postavimo, cesto: morala bi vsaka hiša pri drugi soseski t. j. pri svoji pomoč prositi. Ko pa bi nobena soseska ne hotela pomagati, bi si vas morala sama napraviti, kar ji treba. Ko pa bi vseh šest kmetij bilo pri eni

soseski, lahko bi se brez dolgih potov in preprirov vse doseglo. Ravno tako se tudi godi nam, tudi naša dežela je razcepljena v šest kosov. Mi Štajarci spadamo pod Gradec, Korošci pod Celovec, Primorci pod Gorico, Trst in Pazen. Le edini kranjski Slovenci so gospodari v svoji deželi. Mi vsi drugi pa moramo donasati naše peneze za take reči, za ktere nam prav nič ni mar in od katerih nimamo haska. Ko bi vsi Slovenci zdaj na 6 kosov razdeljeni, bili zedinjeni pod eno deželno vladno, kako lahko bi si pomagali. Tudi ves prepri bi med nami, Nemci in Lahi nehal. Dobiček bi bil to ne le za nas, ampak tudi za cesarja. Govornik dokaže, da bi zedinjeni Slovenci lože branili svojo deželo protinstva in na koncu svojega govora kliče „Slovenci zedinimo se“. — Bere se peta resolucija, ktero tabor tudi radostno sprejme.

Na to se zahvali dr. Vošnjak zbranemu ljudstvu in reče, da je program dovršen in tabor končan. Predsednik še bere telegrama dr. J. Bleiweisa in dr. Costa, ktera je ljudstvo z gromovitim živoklicem sprejelo. Po tem še se zahvali cesarskemu namestniku g. Bratiču in konča s slavaklicem Jih Veličanstvu cesarju.

Taboriti so se po končanem taboru razdelili po posameznih gostilnicah. Zvečer je bil celi trg krasno razsvetljen in na oknih so se videli marsikteri prav lepi in pomenljivi napisi. Oboja slavna vrata so bila razsvetljena in najmanjše oknice ni zaostalo, da ne bi tudi prineslo svoje luči. Po sredini trga so bile nastavljene v dveh redih okinčene smreke in na vsaki je gorela lampica. Posebno moramo tukaj omeniti razsvetljenje in napise na rotežu in ob enem tudi na šoli.

Na balkonu je bil razsvetljen sledeči napis: „Kar došlo Vas je od vseh štirih strani. — Podajmo si roke, združimo moči. — V speljavo postavnih, nam danih pravic. — Bog živi cesarja! doni naj naš, klic.“ — Na desni strani „Zdravo Gorenc iz mrzle planine“. — Na levi strani: „Zdravo Dolenc iz gorke doline“. — Na četrnih oknih pa so bili sledeči napisi: „Naj se slovenski narod marljivo odlikuje! — Slovenec omikan rad vse narode spoštuje. — Sloga v Avstriji med narodi naj biva. — Razprtijsa je krvave vojske kriva“. Tudi na drugih hišah so bili lepi napisi tako n. p. na jedni „Živi, živi, duh slovenski! Zdravo Slovenci! — Na zdravje itd.“

Celi tabor pa se je vršil tako mirno in veselo, da se bolje vršiti ni mogel. — Po noči so po vseh bližnjih bregih goreli lepi veliki kresi. Ob 9. je odšel ljubljanski Sokol, kteremu se je prav lepo zahvalil dr. Zarnik, celjanske gospe pa so z lepim umetnim vencem okinčale sokolovsko zastavo. G. Noli se je lepo zahvalil gospem. Lepih govorih in pevanja narodnih pesem se je čulo dovolj do drugega jutra.

Gospodarske stvari.

Sadjereja.

O cepljenju ali pelcanju.

Pri cepljenju ali pelcanju se vrine žlahtna vejica ali v razklani divjak ali med divjakovo skorjo in les in se dobro obveže in zamaže.

V mrzlih krajih, v katerih še večkrat celo kesno mraz nastopi se ta način požlahtnjenja ne more priporočati; preprek se ta način ne rabi po gostem, akoprem ima tudi svoje koristi; kakor:

1. Drevesa srednje starosti, katerih sorte niso posebno dobre, se po tem načinu naj hitrej lahko premenijo v boljše sorte; zatoraj se

2. požlahtnjenje posebno v onih krajih priporoča, v katerih se mlada drevesa rade pokradejo; drevesa se tamo taki kot divjaki na določeno mesto, kder kesneje zmirom ostanejo, zasedajo, in še le jih vrhnje vejice tedaj požlahtnijo, kedar so že veliki, imajo globoko segajoče korenje, in se ne morejo tako lahko več izkopati.

3. Se na ta način ne požlahtnuje samo v pomladi od marca do konca maja, kedar še so drevesa zlo soknata, temoč tudi meseca septembra, kedar imajo že malo sokatako, da vejice ne morejo več gnati ali še vendar lahko prirastejo.

4. Rabi se posebno pri onih divjakih, ko so za okuliranje že predebili.

Nekaj splošnega o tem.

Če je še divjak slab, p. ni debeljši kakor prst, se mora za jeden peden vrh zemlje odrezati in tamo požlahtniti. Pri debelih drevesih pa, ktera že lepe vrhe imajo se požlahtnuje na vrhnjih vejah.

Na onem mestu, na katerem se požlahtnuje, mora biti skorja soknata in gladka. Žlahtne vejice še ne smejo gnati in naj imajo 2—3 oka, če inace ne, zadostuje tudi jedno oko.

Rez na žlahtni vejici, se mora z drevesnim voskom zamazati.

Na slabo drevesce se vcepljuje samo jedna žlahtna vejica, na močnejše po dve ali na prav debelo tudi po 3 in 4 žlahtne vejice. Naj bolj spodnje oko na žlahtni vejici, ktero navadno naj prej in naj bolj žene, mora biti obrneno proti notrajnemu kraju; drevesna rana zaceli hitreje in nova vejica je na ti strani bolj zavarovana.

Žlahtna vejica se mora ko naj hitrej vrinoti, da se razcep in vejicin rez ne posuše.

Vcepljene vejice se morajo h kolom privezati, kakor je že tudi pri kopuliranju rečeno, da se tako lahko ne pokvari.

Pri cepljenju je potrebno: 1. mala drevesna žaga; 2. močen vrtni nož ali poseben nož za razcepanje, s katerim se divjak razkolje; 3. oster peresnik, z katerim se žlahtne vejice prirezavajo; 4. zagozda za cepljenje iz kosti ali trdega lesa, s ktero se pri cepljenju vrine v razcep in se naravno drži; 5. žlahtne vejice, ktere se že lahko prej za cepljenje prirežejo samo morajo tedaj biti v vodi; 6. drevesni vosek; 7. liče, ali boljše so z voskom namazane; 8. platnene krpe. Cepi pa se ali v celo razcep, ali v polovico, ali se cepi samo v skorjo.

Politični ogled.

Iz štajarskega deželnege zbor.

V 15. seji je deželni glavar naj prej oznanil, da je namesto dr. Michl-na stopil v zbornico novo voljen rektor dr. Schauenstein. Wanisch zagovarja svoj predlog 1. da je ljudska šola deželna zadeva 2. da se zato morajo učiteljska pripravnišča in plačila plačevati iz deželnege premoženja, če niso že od drugod plačana, 3. toraj mora v deželno blagojnico prihajati, a.) šolnina in b.) učiteljski dohodki; 4. kaj dali! — deželni odbor naj vso to stvar preiskuje in naj predloži v prihodnjem dež. zboru statut o učiteljski plači posameznih ljudskih šol v Štajarski. Popisuje tudi žalostno razmero ljudskih šol. Kmetijske srenje svoje naloge v tej zadevi nemorejo vršiti, kar nimajo premoženja. Učiteljem pa se mora dati plača, poklicu dostojna, še le po tem bo šola res svobodna in tu mora dežela pomagati. Nasvet se izroči dežel. odboru.

Fleekh poroča v imenu cestnega odbora o vladinem predlogu, naj se neke dozda državne ceste prevzamejo na deželne stroške. Odbor pa svetuje naj se to samo zgodi z dvema cestama na gornjem Štajarskem. Za ostale ceste se je c. kr. namestnik zastoj potegoval, pri glasovanju je zbornica potrdila cestnemu odboru, kteri na dalje svetuje, naj se naroči dežl. odboru, da se obrne do vlade, ktera bi naj skrbela, da se ko naj hitrej napravi železnica med Ljubnim in Pragbichelnom, med tem pa se naj ceste med tema krajema izdržujejo iz državnega denarja. Scholz poroča v imenu gospodarskega odbora o postavi, ktera bi naj določevala naredbe, s kterimi bi se varovalo poljsko in drevnosadje proti škodljivim mrčesom t. j. hroščem, gosenicam itd. Postava ima §§. 13. in nalaga posestnikom, da morajo hrošče otesati pobirati in pokončevati in vničevati; gosenice na zeljiščih, ki so letos spet toliko kvara napravile. Lenček nasvetuje, naj bi se nagrade, ktere bi smeli srenjski in okrajni zastopi za nabiranje hroščev obljubovati, plačevale iz deželne blagajnice kajti škodljivi mrčes je celi deželi v kvar. Zbornica tega ne dovoli. Zastran podpisa kazavnega uka v tem se niso mogli zediniti in dalo se je to posebnemu odboru, da naj še enkrat to preprese in o tem poroča.

Heschel poroča v postavi, po kteri bi imele srenje deželni blagajnici povračevati stroške za šub. To reč so hoteli obravnavati kot deželno, kar vendar ni obveljalo, določilo se je vendar v III. članku, da sme v posebnih slučajih deželni odbor srenji povračilo odpustiti.

Po tem še so došle na vrsto neke volitve in tajna seja.

V 16. seji dežel. zbor. Med mnogimi peticijami se nahaja tudi ono demokratiškega društva v Gradcu, naj se

odstrani pogodba s Admontskim samostanom zaradi vodstva in učiteljev na graški gimnaziji. Rechbauer poroča v imenu ustavnega odbora o §. 3 vladnega predloga zaradi spremembe §. 17 volilnega reda. Odbor je sicer še svojega prejšnjega mnjenja, nasvetuje vendar, naj se sprejme vladin predlog, ki zahteva, da se nihče ne more voliti v deželni zbor, dokler trpi o njegovem premoženju konkurzno ali pobotivno obravnanje; se sprejme.

Pfeiffer svetuje, naj se naroči deželnemu odboru prošnja do ministerstva, da se naj napravi neposredna železnična zveza med Dunajem čez gornjo Tirolsko in Insbruckom. Feyrer poroča o nekterih odstavkih računa za leto 1868, ki se odobrijo. Pripomoč, ktere so prosili nižji deželni uradniki zaradi dražine, se ne dovoli. Tudi prošnja mariborskega mesta, ki je hotelo stopiti iz okrajnega zastopa, se zavrne. Prošnji dveh okrajnih zastopov ste dali zboru priliko, da je naložil deželnemu odboru, naj preišče in poroča, kako bi trebalo prenarediti postavo o okrajnih zastopih. Herman dokazuje prav jasno, da so v okrajnem zastopu ptujskem kmetje naj slabše zastopani, če ravno plačujejo naj več dače. — To je skoraj pri vseh okrajnih zastopništvih — in ko je rekel, da bi se moralo več na srenjske zadave gledati ne pa samo „reichsrath igrati“ — se mu odtegne beseda.

Poslanec Syc je poročeval o deželnih kopelih. Prelog in Herman sta se pritoževala, da voditelj in druge glavne osebe niso zmožne slovenskega jezika, če ravno stojijo rogačke in Dobrnske toplice na slovenski zemlji in da se čuje, da hoče zdajni voditelj v Rogačkih kopelih vse slovenske služabnike odpraviti je Dr. Prelog očital zbornici, da so bili prejšnji stajarski stanovi Slovencem pravičnejši, kakor je zdajni deželni odbor, ker so vsikdar samo onemu zdravniku službo dali v Slatini, ki je dobro znal slovenski govoriti, zdaj pa so se tudi prosili v to službo slovenski zdravniki, dobila sta vendar službe dva trda nemca, iz česar, se spet vidi, da Slovenci nimajo celo nič pričakovati od Gradca. Heschel in Hakelberg trdita, da sta vodja Slatine in Dobrnskih toplic zmožna „windischer Sprache“. — Herman je protestoval proti temu, da nam pravijo „windische“ in je rekel, če nas boste vi imenovali „windische“ vas mi bomo imenovali švabe. — Ti visoko-nemški kulturonošci, še nam niti našega imena nočejo pustiti, ne pa da bi nam še kaj dali! —

Schreiner poroča o deželni telovadnici in odborov nasvet se potrdi. Dalje poroča o gradskem gledišču in pravi, da je odbor sklenol, da se naj proda, ker celo ni deželni zavod, pa tudi ne „Bildungsanstalt“. Dr. Rechbauer govori proti temu in hoče naj ostane vse pri starem, ko se vendar več glasov soper to podigne predloži Rechbauer naj se dežel. odbor razgovori z mestno srenjo, da naj ona gledišče kupi. Ta predlog obvelja.

V 17. seji dežel. zbor. 26. septembra. Tanner predlaga naj se napravi postava še v tem deželnem zboru, po kteri bi se naj premenili neki paragrafi srenjskega volilnega reda in postava okrajnega zastopništva. — Herman izroči četiri slovenske prošnje do deželnege zbor, v kterih je izrečeno, da se srenje popolnoma zlažejo s interpelacijo, ktero so predložili slovenski poslanci 19. septembra in da prosijo deželni zbor, da naj on vladi prav krepko priporoča, da se pravičnim tirjatvam slovenskega naroda, ko je naj prej mogoče zadostuje. Vladni komisar oznanja neke nove postave, ktere je cesar že potrdil. Schmidt poroča načrt postave o realkah. — Vsi paragrafi se taki odobrijo, samo pri §. 9. nastane besedovanje o tem, ali bi se obligatno učil nemški ali latinski jezik. Neupauer-jev nasvet za nemški jezik obvelja. Tudi slovenski jezik bo obligatni tamo, kjer ne bo slovenski učni jezik v realkah. — Te bo gotovo v vseh obligaten.

V 18. seji dežel. zbor. 28. sept. oglasi dr. Prelog interpelacijo zastran ukaza Ljutomerskega okrajnega glavarstva do tamošnjih 4 učiteljev; po kterem morajo podučevati v nemškem jeziku posebno v 3. in 4. razredu. Dr. Vošnjak odda adrese in peticije slovenskih občin: Vranski trg, Pircese, Gomilsko, Teharje, sv. Kristof, Topolsko, Skale, sv. Juri, Griže, Tinje, Laporje, Hostnica, Vrhole, Grizanje. Prej so že poslale adrese: Gornja Ložnica, Frauham, Žalski trg, Petrovska. — Vse te soseske prosijo, naj se vpelje slovenski jezik v šole in urade in da se naj Slovenci zedinijo pod eno narodno slovensko upravo. Pfeiffer podpira predlog, naj

se dežel. odboru naroči, da naj vloži prošnjo do ministerstva, da se naj napravi železnica iz Dunaja čez gornje Štajarsko v Insbruk. Predlog se izroči računskemu odboru. Plankensteiner poroča o šoli za podkovanje in predlaga naj še se jej pridajo 3 razredi živinozdravilske šole, kar se tudi odobri in se ob enem tudi izreče, da naj dežel. odbor napravi o tem načrt in tega predloži prihodnjemu dežel. zboru. Premije za podpore živinske razstave v Neumarktu, Marajnu in Feldbahu se odobrijo.

Deželni zbor v Pragi, v katerim so bili samo nemški poslanci, se je že 26. sept. sklenol. Če bi bil česki zbor, še bi gotovo dalje zboroval.

V Moravskem deželnem zboru se je sprejela resolucija, ktera pozivlje narodne poslance, da bi storili svojo dolžnost; povdarja se tudi moravska avtonomija in izreka ministerstvu deželno zaupanje.

V generalni debati zastran resolucij in adrese v galicijskem dežel. zboru je c. k. namestnik rekel, da Smolkov nasvet ni političen, pravno neizvršiven; odborova adresa je pretrda, da bi se ž njo prijemal cesar resolucija, pa ni na pravem mestu in ni o pravem času. Smolkov nasvet konečno ne obvelja. Nekoliko odstavkov resolucije obvelja, nekoliko pa se jih pristiže. Ljudstvo je napravilo za Smolka veličastno demonstracijo. Ko je vladin komisar zboru naznanil, da cesar ne gre v Galicijo je Smolka svetoval, naj se tudi ne voli v držav. zbor. — Nasvet ni obveljal.

V hrvaškem dežel. zboru je protestoval Vočina s tovarši proti nepostavnemu sklepanju v zboru. Protest se Vočini vrne. Zbor je tudi potrdil pogodbo regnikolarne deputacije z Ogersko brez specijalne debate, in brez prememb.

V Ogerskem dežel. zboru je minister izročil zboru predpoved medverske postave za kršanske cerkve. Minister Gorove pa je predložil postavo o rešenju vinske desetine. V ogerskem zboru se glasuje zdaj vse brez besedovanja in sprememb — „en bloc“.

Nekteri dežel. zbori hočejo odpraviti virilne glase, kakoršne imajo, škofi in rektorji vseučilišč, kedar se bode sklepalo o spremembi volilnega reda. Vladni zastopnik je vendar v zgornje-avstrijskem dežel. zboru rekel, da takih nasvetov ministerstvo ne bo moglo predložiti, cesarju, da bi je potrdil. —

Iz Prage se čuje, da je više vojno poveljstvo zapovedalo, da se ne sme dati vojakom naj manjši odpust.

V Česki so spet skoraj enoglasno volili 4 narodne poslance v deželni zbor.

Minister vojništva g. Kuhn bo v delegacijah tirjal denarja za 200.000 pušek na iglo. Bo prej ko ne mir!

Knjz Karlos Auersberg, predsednik ministerskega svetovništva je odstopil in mesto njega je prevzel začasno predsedstvo grof Taaffe. S tem se je ministerska kriza še le vendar samo začela. —

Da se zdaj na Dunaju godijo čudne stvari se že lahko sklepa iz tega, da je cesar svoje potovanje v Galicijo opustil če ravno je bilo že vse za pot pripravljeno, tudi so vsi ministri sklicani na Dunaj in tudi galicijski namestnik Goluhovski, ki bo prej ko ne c. namesništvo zgubil, ker ni vstregel niti Poljakom niti vladi.

Ruski car in pruski kralj sta se v Berlinu sošla, da je med njima veliko prijateljstvo ni več dvomiti. Pravi se tudi, da sta napravila zvezo zastran rešenja vzhodnega vprašanja, ktero se bo morebiti, že v kratkem začelo odgovarjati!

V Španjskem upor ali revolucija strašno napreduje. Provizorična vlada v Sevilji je izklicala Espartera za presidenta. Andaluska armada upornikov broji 14.000 mož. Zvun tega imajo uporniki tudi 11 vojnih ladij in na njih 5 tisoč mož; pomorska vojska jemlje po obrežju mesto za mestom vladni oblasti. Kraljica, ktero zaradi njenega nečistega življenja in zaradi zatiranja svobode, ljudstvo zlo sovraži ne more v glavno mesto Madrid. Pravi se, da pomaga upornikom Prusija in da jim orožje daja Amerika.

Novičar.

Iz Ljutomera se piše, da so vsi četirje tamošni učitelji glavne šole, ki so vrli narodnjaki, dobili vsak poseben jednako se glaseče dekrete od slv. c. k. namestniškega predsed-

ništva o Gradcu dat. 8. septembra 1868, kateri se k slednjemu tako glasijo: „Med tem, ko v I. razredu naj služi kakor pomoček za porazumljenje med učiteljem in učenci materni jezik nastopi v II. razredu nemščina po čas, kakor učni jezik; v III. razredu bo premožujoča in v IV. se mora isključivo nemški učni jezik rabiti.“

Te odločbe, katerih se morate ostro držati, se Vam v imenu viš. c. k. namestništvenega predsedništva v Gradcu, dajo v spomin, da če bi Vi pri vsem tem proti danim ukazom še le učenje nemškega jezika zanemarjali, si posledke tega protidolžnostnega postopanja samemu pripisati morate. —

Čuje se vendar, da bodo občine iz ljutomerskega okraja energičen protest vložile soper to ponemčevavno nasilje od vladine strani. Dalje se piše, da je ljutomersko c. k. okrajno glavarstvo sklenolo, da ne bode nobene slovenske vloge več slovenski rešilo! — Zdaj pa še tedaj naj kdo reče, da nimamo š. 19 — na papirju.

Deželno predstojništvo v Ljubljani je zaradi razdvoja v mestnem zastopu med večino in županom dr. Costom celo srenjsko zastopništvo razpustilo in izročilo vodstvo magistratnih opravil prvemu mag. svetovavcu g. Guttmanu.

Cesar in cesarica ne pojmeta v Galicijo.

Pri sv. Ivanu poleg Trsta se je 24. septembra osnovala čitalnica.

Koroški tabor v Bistrici blizu Pliberka je preložen na pomlad, ker po postavi ne sme ta čas noben javni zbor 5 milj daleko od onega mesta biti, v katerem zboruje deželni zbor, Bistrica pa od Celoveca ni 5 milj oddaljena.

Goriški tabor bode 18. oktobra na senokoši pri Spacapanovi hiši pri Šempasu. Pripravljeno je vse, samo uradnega dovoljenja še je treba.

„N. Pokrok“ časnik ki je začel 24. aprila t. l. izhajati v Pragi, je imel do 14. septembra že sto tiskovih pravn in trije vredniki so že zaprti. — „Nar. List.“ pa imajo blizo 150 tiskovnih pravn. — To je svoboda tiska!

Iz Levova se piše: da se državnim poslanci poslanstva odpovedo, če ne dojde cesar v Galicijo.

Telegram „Slov. Gospodarja“.

V Gradcu 30. sept.

Slovenski poslanci so oddali danes 21 slovenskih adres. Dr. Prelog je bral interpelacijo zaradi ljutomerske šole. Ces. namestnik v odgovoru odobruje zapoved glavarstva ljutomerskega. Slovenske vloge z uradu pa se bodo reševale slovenski. Ptujsko realno gimnazijo sta temeljito zagovarjala dr. Vošnjak in Herman. Nasvet je sprejet. Adres in peticij iz slovenskih občin je z vsemi že 60. Dohajajo vedno.

Tržna cena pretekli teden.

	V Varaš- dinu	V Mariboru	V Celju	V Ptuj
	fl. k.	fl. k.	fl. k.	fl. k.
Pšenice vagan (drevenka)	4 40	4 45	4 90	4 80
Rži	2 80	3 5	3 30	3 80
Ječmena	3 —	2 70	3 20	3 —
Ovsa	1 60	1 95	1 80	—
Turšice (kuruze) vagan	2 60	3 —	2 90	3 —
Ajde	3 —	—	3 40	2 80
Prosa	2 80	2 60	3 —	2 80
Krompirja	1 20	— 90	1 —	80
Govedine funt	— 20	— 26	— 24	— 25
Teletine	— 24	— 28	— 26	— 26
Svinjetine črste funt	— 30	— 28	— 26	— 26
Drvi 36" trdih seženj (Klafter)	10 —	9 —	8 50	10 —
" 18" " "	—	5 55	—	—
" 36" mehkih " "	6 —	4 50	6 —	7 50
" 18" " "	—	3 60	—	—
Oglenja iz trdega lesa vagan	— 80	— 60	— 40	— 90
" " mehkega " "	— 60	— 50	— 40	— 70
Sena cent	1 20	1 20	— 75	1 —
Slame cent v šopah	1 10	1 10	— 60	— 90
" " za steljo	— 90	—	— 45	— 70
Slanine (špeha) cent	40 —	38 80	42 —	38 —
Jajec, pet za	— 10	— 10	— 10	— 10

Cesarski zlat velja 5 fl. 53 kr. a. v.

Ažijo srebra 113.50.

Narodno drž. posojilo 61.30.

Loterijske srečke.

V Gradcu 23. septembra 1868: **53 49 8 31 80**

Prihodnje srečkanje je 7. oktobra 1868.

se dežel. odboru naroči, da naj vloži prošnjo do ministerstva, da se naj napravi železnica iz Dunaja čez gornje Štajarsko v Insbruk. Predlog se izroči računskemu odboru. Plankensteiner poroča o šoli za podkovanje in predlaga naj še se jej pridajo 3 razredi živinozdravilske šole, kar se tudi odobri in se ob enem tudi izreče, da naj dežel. odbor napravi o tem načrt in tega predloži prihodnjemu dežel. zboru. Premije za podpore živinske razstave v Neumarktu, Marajnu in Feldbahu se odobrijo.

Deželni zbor v Pragi, v katerim so bili samo nemški poslanci, se je že 26. sept. sklenol. Če bi bil česki zbor, še bi gotovo dalje zboroval.

V Moravskem deželnem zboru se je sprejela resolucija, ktera pozivlje narodne poslance, da bi storili svojo dolžnost; povdarja se tudi moravska avtonomija in izreka ministerstvu deželno zaupanje.

V generalni debati zastran resolucij in adrese v galicijskem dežel. zboru je c. k. namestnik rekel, da Smolkov nasvet ni političen, pravno neizvršiven; odborova adresa je pretrda, da bi se ž njo prijemal cesar resolucija, pa ni na pravem mestu in ni o pravem času. Smolkov nasvet konečno ne obvelja. Nekoliko odstavkov resolucije obvelja, nekoliko pa se jih pristiže. Ljudstvo je napravilo za Smolka veličastno demonstracijo. Ko je vladin komisar zboru naznanil, da cesar ne gre v Galicijo je Smolka svetoval, naj se tudi ne voli v držav. zbor. — Nasvet ni obveljal.

V hrvaškem dežel. zboru je protestoval Vočina s tovarši proti nepostavnemu sklepanju v zboru. Protest se Vočini vrne. Zbor je tudi potrdil pogodbo regnikolarne deputacije z Ogersko brez specijalne debate, in brez prememb.

V Ogerskem dežel. zboru je minister izročil zboru predpoved medverske postave za kršanske cerkve. Minister Gorove pa je predložil postavo o rešenju vinske desetine. V ogerskem zboru se glasuje zdaj vse brez besedovanja in sprememb — „en bloc“.

Nekteri dežel. zbori hočejo odpraviti virilne glase, kakoršne imajo, škofi in rektorji vseučilišč, kedar se bode sklepalo o spremembi volilnega reda. Vladni zastopnik je vendar v zgornje-avstrijskem dežel. zboru rekel, da takih nasvetov ministerstvo ne bo moglo predložiti, cesarju, da bi je potrdil. —

Iz Prage se čuje, da je više vojno poveljstvo zapovedalo, da se ne sme dati vojakom naj manjši odpust.

V Česki so spet skoraj enoglasno volili 4 narodne poslance v deželni zbor.

Minister vojništva g. Kuhn bo v delegacijah tirjal denarja za 200.000 pušek na iglo. Bo prej ko ne mir!

Knjaz Karlos Auersberg, predsednik ministerskega svetovništva je odstopil in mesto njega je prevzel začasno predsedstvo grof Taaffe. S tem se je ministerska kriza še le vendar samo začela. —

Da se zdaj na Dunaju godijo čudne stvari se že lahko sklepa iz tega, da je cesar svoje potovanje v Galicijo opustil če ravno je bilo že vse za pot pripravljeno, tudi so vsi ministri sklicani na Dunaj in tudi galicijski namestnik Goluhovski, ki bo prej ko ne c. namesništvo zgubil, ker ni vstregel niti Poljakom niti vladi.

Ruski car in pruski kralj sta se v Berlinu sošla, da je med njima veliko prijateljstvo ni več dvomiti. Pravi se tudi, da sta napravila zvezo zastran rešenja vzhodnega vprašanja, ktero se bo morebiti, že v kratkem začelo odgovarjati!

V Španjskem upor ali revolucija strašno napreduje. Provizorična vlada v Sevilji je izklicala Espartera za presidenta. Andaluska armada upornikov broji 14.000 mož. Zvun tega imajo uporniki tudi 11 vojnih ladij in na njih 5 tisoč mož; pomorska vojska jemlje po obrežju mesto za mestom vladni oblasti. Kraljica, ktero zaradi njenega nečistega življenja in zaradi zatiranja svobode, ljudstvo zlo sovraži ne more v glavno mesto Madrid. Pravi se, da pomaga upornikom Prusija in da jim orožje daja Amerika.

Novičar.

Iz Ljutomera se piše, da so vsi četirje tamošnji učitelji glavne šole, ki so vrli narodnjaki, dobili vsak poseben jednako se glaseče dekrete od slv. c. k. namestniškega predsed-

ništva o Gradcu dat. 8. septembra 1868, kateri se k slednjemu tako glasijo: „Med tem, ko v I. razredu naj služi kakor pomoček za porazumljenje med učiteljem in učenci materni jezik nastopi v II. razredu nemščina po čas, kakor učni jezik; v III. razredu bo premožujoča in v IV. se mora isključivo nemški učni jezik rabiti.“

Te odločbe, katerih se morate ostro držati, se Vam v imenu viš. c. k. namestništvenega predsedništva v Gradcu, dajo v spomin, da če bi Vi pri vsem tem proti danim ukazom še le učenje nemškega jezika zanemarjali, si posledke tega protidolžnostnega postopanja samemu pripisati morate. —

Čuje se vendar, da bodo občine iz ljutomerskega okraja energičen protest vložile soper to ponemčevavno nasilje od vladine strani. Dalje se piše, da je ljutomersko c. k. okrajno glavarstvo sklenolo, da ne bode nobene slovenske vloge več slovenski rešilo! — Zdaj pa še tedaj naj kdo reče, da nimamo š. 19 — na papirju.

Deželno predstojništvo v Ljubljani je zaradi razdvoja v mestnem zastopu med večino in županom dr. Costom celo srenjsko zastopništvo razpustilo in izročilo vodstvo magistratnih opravil prvemu mag. svetovavcu g. Guttmanu.

Cesar in cesarica ne pojmeta v Galicijo.

Pri sv. Ivanu poleg Trsta se je 24. septembra osnovala čitalnica.

Koroški tabor v Bistrici blizu Pliberka je preložen na pomlad, ker po postavi ne sme ta čas noben javni zbor 5 milj daleko od onega mesta biti, v katerem zboruje deželni zbor, Bistrica pa od Celoveca ni 5 milj oddaljena.

Goriški tabor bode 18. oktobra na senokoši pri Spacapanovi hiši pri Šempasu. Pripravljeno je vse, samo uradnega dovoljenja še je treba.

„N. Pokrok“ časnik ki je začel 24. aprila t. l. izhajati v Pragi, je imel do 14. septembra že sto tiskovih pravd in trije vredniki so že zaprti. — „Nar. List.“ pa imajo blizo 150 tiskovnih pravd. — To je svoboda tiska!

Iz Levova se piše: da se državnim poslanci poslanstva odpovedo, če ne dojde cesar v Galicijo.

Telegram „Slov. Gospodarja“.

V Gradcu 30. sept.

Slovenski poslanci so oddali danes 21 slovenskih adres. Dr. Prelog je bral interpelacijo zaradi ljutomerske šole. Ces. namestnik v odgovoru odobruje zapoved glavarstva ljutomerskega. Slovenske vloge z uradu pa se bodo reševale slovenski. Ptujsko realno gimnazijo sta temeljito zagovarjala dr. Vošnjak in Herman. Nasvet je sprejet. Adres in peticij iz slovenskih občin je z vsemi že 60. Dohajajo vedno.

Tržna cena pretekli teden.

	V Varaš- dinu	V Mariboru	V Celju	V Ptuj
	fl. k.	fl. k.	fl. k.	fl. k.
Pšenice vagan (drevenka)	4 40	4 45	4 90	4 80
Rži	2 80	3 5	3 30	3 80
Ječmena	3 —	2 70	3 20	3 —
Ovsa	1 60	1 95	1 80	—
Turšice (kuruze) vagan	2 60	3 —	2 90	3 —
Ajde	3 —	—	3 40	2 80
Prosa	2 80	2 60	3 —	2 80
Krompirja	1 20	— 90	1 —	80
Govedine funt	— 20	— 26	— 24	— 25
Teletine	— 24	— 28	— 26	— 26
Svinjetine črste funt	— 30	— 28	— 26	— 26
Drvi 36" trdih seženj (Klafter)	10 —	9 —	8 50	10 —
" 18" " "	—	5 55	—	—
" 36" mehkih " "	6 —	4 50	6 —	7 50
" 18" " "	—	3 60	—	—
Oglenja iz trdega lesa vagan	— 80	— 60	— 40	— 90
" " mehkega " "	— 60	— 50	— 40	— 70
Sena cent	1 20	1 20	— 75	1 —
Slame cent v šopah	1 10	1 10	— 60	— 90
" " za steljo	— 90	—	— 45	— 70
Slanine (špeha) cent	40 —	38 80	42 —	38 —
Jajec, pet za	— 10	— 10	— 10	— 10

Cesarski zlat velja 5 fl. 53 kr. a. v.

Ažijo srebra 113.50.

Narodno drž. posojilo 61.30.

Loterijske srečke.

V Gradcu 23. septembra 1868: **53 49 8 31 80**

Prihodnje srečkanje je 7. oktobra 1868.

se dežel. odboru naroči, da naj vloži prošnjo do ministerstva, da se naj napravi železnica iz Dunaja čez gornje Štajarsko v Insbruk. Predlog se izroči računskemu odboru. Plankensteiner poroča o šoli za podkovanje in predlaga naj še se jej pridajo 3 razredi živinozdravilske šole, kar se tudi odobri in se ob enem tudi izreče, da naj dežel. odbor napravi o tem načrt in tega predloži prihodnjemu dežel. zboru. Premije za podpore živinske razstave v Neumarktu, Marajnu in Feldbahu se odobrijo.

Deželni zbor v Pragi, v katerim so bili samo nemški poslanci, se je že 26. sept. sklenol. Če bi bil česki zbor, še bi gotovo dalje zboroval.

V Moravskem deželnem zboru se je sprejela resolucija, ktera pozivlje narodne poslance, da bi storili svojo dolžnost; povdarja se tudi moravska avtonomija in izreka ministerstvu deželno zaupanje.

V generalni debati zastran resolucij in adrese v galicijskem dežel. zboru je c. k. namestnik rekel, da Smolkov nasvet ni političen, pravno neizvršiven; odborova adresa je pretrda, da bi se ž njo prijemal cesar resolucija, pa ni na pravem mestu in ni o pravem času. Smolkov nasvet konečno ne obvelja. Nekoliko odstavkov resolucije obvelja, nekoliko pa se jih pristiže. Ljudstvo je napravilo za Smolka veličastno demonstracijo. Ko je vladin komisar zboru naznanil, da cesar ne gre v Galicijo je Smolka svetoval, naj se tudi ne voli v držav. zbor. — Nasvet ni obveljal.

V hrvaškem dežel. zboru je protestoval Vočina s tovarši proti nepostavnemu sklepanju v zboru. Protest se Vočini vrne. Zbor je tudi potrdil pogodbo regnikolarne deputacije z Ogersko brez specijalne debate, in brez prememb.

V Ogerskem dežel. zboru je minister izročil zboru predpoved medverske postave za kršanske cerkve. Minister Gorove pa je predložil postavo o rešenju vinske desetine. V ogerskem zboru se glasuje zdaj vse brez besedovanja in sprememb — „en bloc“.

Nekteri dežel. zbori hočejo odpraviti virilne glase, kakoršne imajo, škofi in rektorji vseučilišč, kedar se bode sklepalo o spremembi volilnega reda. Vladni zastopnik je vendar v zgornje-avstrijskem dežel. zboru rekel, da takih nasvetov ministerstvo ne bo moglo predložiti, cesarju, da bi je potrdil. —

Iz Prage se čuje, da je više vojno poveljstvo zapovedalo, da se ne sme dati vojakom naj manjši odpust.

V Česki so spet skoraj enoglasno volili 4 narodne poslance v deželni zbor.

Minister vojništva g. Kuhn bo v delegacijah tirjal denarja za 200.000 pušek na iglo. Bo prej ko ne mir!

Knjez Karlos Auersberg, predsednik ministerskega svetovništva je odstopil in mesto njega je prevzel začasno predsedstvo grof Taaffe. S tem se je ministerska kriza še le vendar samo začela. —

Da se zdaj na Dunaju godijo čudne stvari se že lahko sklepa iz tega, da je cesar svoje potovanje v Galicijo opustil če ravno je bilo že vse za pot pripravljeno, tudi so vsi ministri sklicani na Dunaj in tudi galicijski namestnik Goluhovski, ki bo prej ko ne c. namesništvo zgubil, ker ni vstregel niti Poljakom niti vladi.

Ruski car in pruski kralj sta se v Berlinu sošla, da je med njima veliko prijateljstvo ni več dvomiti. Pravi se tudi, da sta napravila zvezo zastran rešenja vzhodnega vprašanja, ktero se bo morebiti, že v kratkem začelo odgovarjati!

V Španjskem upor ali revolucija strašno napreduje. Provizorična vlada v Sevilu je izklicala Espartera za presidenta. Andaluska armada upornikov broji 14.000 mož. Zvun tega imajo uporniki tudi 11 vojnih ladij in na njih 5 tisoč mož; pomorska vojska jemlje po obrežju mesto za mestom vladni oblasti. Kraljica, ktero zaradi njenega nečistega življenja in zaradi zatiranja svobode, ljudstvo zlo sovraži ne more v glavno mesto Madrid. Pravi se, da pomaga upornikom Prusija in da jim orožje daja Amerika.

Novičar.

Iz Ljutomera se piše, da so vsi četirje tamošnji učitelji glavne šole, ki so vrli narodnjaki, dobili vsak poseben jednako se glaseče dekrete od slv. c. k. namestniškega predsed-

ništva o Gradcu dat. 8. septembra 1868, kateri se k slednjemu tako glasijo: „Med tem, ko v I. razredu naj služi kakor pomoček za porazumljenje med učiteljem in učenci materni jezik nastopi v II. razredu nemščina po čas, kakor učni jezik; v III. razredu bo premožujoča in v IV. se mora isključivo nemški učni jezik rabiti.“

Te odločbe, katerih se morate ostro držati, se Vam v imenu viš. c. k. namestniškega predsedništva v Gradcu, dajo v spomin, da če bi Vi pri vsem tem proti danim ukazom še le učenje nemškega jezika zanemarjali, si posledke tega protidolžnostnega postopanja samemu pripisati morate. —

Čuje se vendar, da bodo občine iz ljutomerskega okraja energičen protest vložile soper to ponemčevavno nasilje od vladine strani. Dalje se piše, da je ljutomersko c. k. okrajno glavarstvo sklenolo, da ne bode nobene slovenske vloge več slovenski rešilo! — Zdaj pa še tedaj naj kdo reče, da nimamo š. 19 — na papirju.

Deželno predstojništvo v Ljubljani je zaradi razdvoja v mestnem zastopu med večino in županom dr. Costom celo srenjsko zastopništvo razpustilo in izročilo vodstvo magistratnih opravil prvemu mag. svetovavcu g. Guttmanu.

Cesar in cesarica ne pojmeta v Galicijo.

Pri sv. Ivanu poleg Trsta se je 24. septembra osnovala čitalnica.

Koroški tabor v Bistrici blizu Pliberka je preložen na pomlad, ker po postavi ne sme ta čas noben javni zbor 5 milj daleko od onega mesta biti, v katerem zboruje deželni zbor, Bistrica pa od Celoveca ni 5 milj oddaljena.

Goriški tabor bode 18. oktobra na senokoši pri Spacapanovi hiši pri Šempasu. Pripravljeno je vse, samo uradnega dovoljenja še je treba.

„N. Pokrok“ časnik ki je začel 24. aprila t. l. izhajati v Pragi, je imel do 14. septembra že sto tiskovih pravd in trije vredniki so že zaprti. — „Nar. List.“ pa imajo blizu 150 tiskovnih pravd. — To je svoboda tiska!

Iz Levova se piše: da se državnim poslanci poslanstva odpovedo, če ne dojde cesar v Galicijo.

Telegram „Slov. Gospodarja“.

V Gradcu 30. sept.

Slovenski poslanci so oddali danes 21 slovenskih adres. Dr. Prelog je bral interpelacijo zaradi ljutomerske šole. Ces. namestnik v odgovoru odobruje zapoved glavarstva ljutomerskega. Slovenske vloge z uradu pa se bodo reševale slovenski. Ptujsko realno gimnazijo sta temeljito zagovarjala dr. Vošnjak in Herman. Nasvet je sprejet. Adres in peticij iz slovenskih občin je z vsemi že 60. Dohajajo vedno.

Tržna cena pretekli teden.

	V Varaš- dinu	V Mariboru	V Celju	V Ptuj
	fl. k.	fl. k.	fl. k.	fl. k.
Pšenice vagan (drevenka)	4 40	4 45	4 90	4 80
Rži	2 80	3 5	3 30	3 80
Ječmena	3 —	2 70	3 20	3 —
Ovsa	1 60	1 95	1 80	—
Turšice (kuruze) vagan	2 60	3 —	2 90	3 —
Ajde	3 —	—	3 40	2 80
Prosa	2 80	2 60	3 —	2 80
Krompirja	1 20	— 90	1 —	80
Govedine funt	— 20	— 26	— 24	— 25
Teletine	— 24	— 28	— 26	— 26
Svinjetine črste funt	— 30	— 28	— 26	— 26
Drvi 36" trdih seženj (Klafter)	10 —	9 —	8 50	10 —
" 18" " "	—	5 55	—	—
" 36" mehkih " "	6 —	4 50	6 —	7 50
" 18" " "	—	3 60	—	—
Oglenja iz trdega lesa vagan	— 80	— 60	— 40	— 90
" " mehkega " "	— 60	— 50	— 40	— 70
Sena cent	1 20	1 20	— 75	1 —
Slame cent v šopah	1 10	1 10	— 60	— 90
" " za steljo	— 90	—	— 45	— 70
Slanine (špeha) cent	40 —	38 80	42 —	38 —
Jajec, pet za	— 10	— 10	— 10	— 10

Cesarski zlat velja 5 fl. 53 kr. a. v.

Ažijo srebra 113.50.

Narodno drž. posojilo 61.30.

Loterijske srečke.

V Gradcu 23. septembra 1868: **53 49 8 31 80**

Prihodnje srečkanje je 7. oktobra 1868.

se dežel. odboru naroči, da naj vloži prošnjo do ministerstva, da se naj napravi železnica iz Dunaja čez gornje Štajarsko v Insbruk. Predlog se izroči računskemu odboru. Plankensteiner poroča o šoli za podkovanje in predlaga naj še se jej pridajo 3 razredi živinozdravilske šole, kar se tudi odobri in se ob enem tudi izreče, da naj dežel. odbor napravi o tem načrt in tega predloži prihodnjemu dežel. zboru. Premije za podpore živinske razstave v Neumarktu, Marajnu in Feldbahu se odobrijo.

Deželni zbor v Pragi, v katerim so bili samo nemški poslanci, se je že 26. sept. sklenol. Če bi bil česki zbor, še bi gotovo dalje zboroval.

V Moravskem deželnem zboru se je sprejela resolucija, ktera pozivlje narodne poslance, da bi storili svojo dolžnost; povdarja se tudi moravska avtonomija in izreka ministerstvu deželno zaupanje.

V generalni debati zastran resolucij in adrese v galicijskem dežel. zboru je c. k. namestnik rekel, da Smolkov nasvet ni političen, pravno neizvršiven; odborova adresa je pretrda, da bi se ž njo prijemal cesar resolucija, pa ni na pravem mestu in ni o pravem času. Smolkov nasvet konečno ne obvelja. Nekoliko odstavkov resolucije obvelja, nekoliko pa se jih pristiže. Ljudstvo je napravilo za Smolka veličastno demonstracijo. Ko je vladin komisar zboru naznanil, da cesar ne gre v Galicijo je Smolka svetoval, naj se tudi ne voli v držav. zbor. — Nasvet ni obveljal.

V hrvaškem dežel. zboru je protestoval Vočina s tovarši proti nepostavnemu sklepanju v zboru. Protest se Vočini vrne. Zbor je tudi potrdil pogodbo regnikolarne deputacije z Ogersko brez specijalne debate, in brez prememb.

V Ogerskem dežel. zboru je minister izročil zboru predpoved medverske postave za kršanske cerkve. Minister Gorove pa je predložil postavo o rešenju vinske desetine. V ogerskem zboru se glasuje zdaj vse brez besedovanja in sprememb — „en bloc“.

Nekteri dežel. zbori hočejo odpraviti virilne glase, kakoršne imajo, škofi in rektorji vseučilišč, kedar se bode sklepalo o spremembi volilnega reda. Vladni zastopnik je vendar v zgornje-avstrijskem dežel. zboru rekel, da takih nasvetov ministerstvo ne bo moglo predložiti, cesarju, da bi je potrdil. —

Iz Prage se čuje, da je više vojno poveljstvo zapovedalo, da se ne sme dati vojakom naj manjši odpust.

V Česki so spet skoraj enoglasno volili 4 narodne poslance v deželni zbor.

Minister vojništva g. Kuhn bo v delegacijah tirjal denarja za 200.000 pušek na iglo. Bo prej ko ne mir!

Knjaz Karlos Auersberg, predsednik ministerskega svetovništva je odstopil in mesto njega je prevzel začasno predsedstvo grof Taaffe. S tem se je ministerska kriza še le vendar samo začela. —

Da se zdaj na Dunaju godijo čudne stvari se že lahko sklepa iz tega, da je cesar svoje potovanje v Galicijo opustil če ravno je bilo že vse za pot pripravljeno, tudi so vsi ministri sklicani na Dunaj in tudi galicijski namestnik Goluhovski, ki bo prej ko ne c. namesništvo zgubil, ker ni vstregel niti Poljakom niti vladi.

Ruski car in pruski kralj sta se v Berlinu sošla, da je med njima veliko prijateljstvo ni več dvomiti. Pravi se tudi, da sta napravila zvezo zastran rešenja vzhodnega vprašanja, ktero se bo morebiti, že v kratkem začelo odgovarjati!

V Španjskem upor ali revolucija strašno napreduje. Provizorična vlada v Sevilu je izklicala Espartera za presidenta. Andaluska armada upornikov broji 14.000 mož. Zvun tega imajo uporniki tudi 11 vojnih ladij in na njih 5 tisoč mož; pomorska vojska jemlje po obrežju mesto za mestom vladni oblasti. Kraljica, ktero zaradi njenega nečistega življenja in zaradi zatiranja svobode, ljudstvo zlo sovraži ne more v glavno mesto Madrid. Pravi se, da pomaga upornikom Prusija in da jim orožje daja Amerika.

Novičar.

Iz Ljutomera se piše, da so vsi četirje tamošnji učitelji glavne šole, ki so vrli narodnjaki, dobili vsak poseben jednako se glaseče dekrete od slv. c. k. namestniškega predsed-

ništva o Gradcu dat. 8. septembra 1868, kateri se k slednjemu tako glasijo: „Med tem, ko v I. razredu naj služi kakor pomoček za porazumljenje med učiteljem in učenci materni jezik nastopi v II. razredu nemščina po čas, kakor učni jezik; v III. razredu bo premožujoča in v IV. se mora isključivo nemški učni jezik rabiti.“

Te odločbe, katerih se morate ostro držati, se Vam v imenu viš. c. k. namestništvenega predsedništva v Gradcu, dajo v spomin, da če bi Vi pri vsem tem proti danim ukazom še le učenje nemškega jezika zanemarjali, si posledke tega protidolžnostnega postopanja samemu pripisati morate. —

Čuje se vendar, da bodo občine iz ljutomerskega okraja energičen protest vložile soper to ponemčevavno nasilje od vladine strani. Dalje se piše, da je ljutomersko c. k. okrajno glavarstvo sklenolo, da ne bode nobene slovenske vloge več slovenski rešilo! — Zdaj pa še tedaj naj kdo reče, da nimamo š. 19 — na papirju.

Deželno predstojništvo v Ljubljani je zaradi razdvoja v mestnem zastopu med večino in županom dr. Costom celo srenjsko zastopništvo razpustilo in izročilo vodstvo magistratnih opravil prvemu mag. svetovavcu g. Guttmanu.

Cesar in cesarica ne pojmeta v Galicijo.

Pri sv. Ivanu poleg Trsta se je 24. septembra osnovala čitalnica.

Koroški tabor v Bistrici blizu Pliberka je preložen na pomlad, ker po postavi ne sme ta čas noben javni zbor 5 milj daleko od onega mesta biti, v katerem zboruje deželni zbor, Bistrica pa od Celoveca ni 5 milj oddaljena.

Goriški tabor bode 18. oktobra na senokoši pri Spacapanovi hiši pri Šempasu. Pripravljeno je vse, samo uradnega dovoljenja še je treba.

„N. Pokrok“ časnik ki je začel 24. aprila t. l. izhajati v Pragi, je imel do 14. septembra že sto tiskovih pravn in trije vredniki so že zaprti. — „Nar. List.“ pa imajo blizu 150 tiskovnih pravn. — To je svoboda tiska!

Iz Levova se piše: da se državnim poslanci poslanstva odpovedo, če ne dojde cesar v Galicijo.

Telegram „Slov. Gospodarja“.

V Gradcu 30. sept.

Slovenski poslanci so oddali danes 21 slovenskih adres. Dr. Prelog je bral interpelacijo zaradi ljutomerske šole. Ces. namestnik v odgovoru odobruje zapoved glavarstva ljutomerskega. Slovenske vloge z uradu pa se bodo reševale slovenski. Ptujsko realno gimnazijo sta temeljito zagovarjala dr. Vošnjak in Herman. Nasvet je sprejet. Adres in peticij iz slovenskih občin je z vsemi že 60. Dohajajo vedno.

Tržna cena pretekli teden.

	V Varaš- dinu	V Mariboru	V Celju	V Ptuju
	fl. k.	fl. k.	fl. k.	fl. k.
Pšenice vagan (drevenka)	4 40	4 45	4 90	4 80
Rži	2 80	3 5	3 30	3 80
Ječmena	3 —	2 70	3 20	3 —
Ovsa	1 60	1 95	1 80	—
Turšice (kuruze) vagan	2 60	3 —	2 90	3 —
Ajde	3 —	—	3 40	2 80
Prosa	2 80	2 60	3 —	2 80
Krompirja	1 20	— 90	1 —	80
Govedine funt	— 20	— 26	— 24	— 25
Teletine	— 24	— 28	— 26	— 26
Svinjetine črste funt	— 30	— 28	— 26	— 26
Drvi 36" trdih seženj (Klafter)	10 —	9 —	8 50	10 —
" 18" "	—	5 55	—	—
" 36" mehkih "	6 —	4 50	6 —	7 50
" 18" "	—	3 60	—	—
Oglenja iz trdega lesa vagan	— 80	— 60	— 40	— 90
" " mehkega "	— 60	— 50	— 40	— 70
Sena cent	1 20	1 20	— 75	1 —
Slame cent v šopah	1 10	1 10	— 60	— 90
" " za steljo	— 90	—	— 45	— 70
Slanine (špeha) cent	40 —	38 80	42 —	38 —
Jajec, pet za	— 10	— 10	— 10	— 10

Cesarski zlat velja 5 fl. 53 kr. a. v.

Ažijo srebra 113.50.

Narodno drž. posojilo 61.30.

Loterijske srečke.

V Gradcu 23. septembra 1868: **53 49 8 31 80**

Prihodnje srečkanje je 7. oktobra 1868.